

Славко МИЈУШКОВИЋ

КЊИГА ПАШТРОВСКИХ ПРИВИЛЕГИЈА

О паштровским привилегијама је досад врло мало, површно и непотпуно писано, а оне, међутим, заслужују да им се посвети више пажње. Паштровска општина, а и поједини Паштровићи, љубоморно су чували своје привилегије, а пошто су им оне служиле и као легитимација за остваривање у свакој потребној прилици пред разноврсним млетачким магистратима својих повлашћених права, како Општина тако и појединци вршили су преписе тих повластица у специјалним књигама. Од тих књига, некад свакако многобројних, до данас се сачувао врло мали број. Једна се чува у Архиву Југославенске академије, а једну је Валтазар Божишић пронашао у Бечу. Ево Божишићевог записа о њој: „Паштровски статут који је састављен 1618 год. познат нам је само по наслову. Каталог Кукуљевићеве књижице каже да се у њој налази рукопис на пергамени са натписом: *Statuti, privilegi ed esenzioni concesse alli nobili huomini di Pastrovichio*. Рукопис који се односи на Паштровиће и који нађосмо међу рукописима дворске библиотеке у Бечу нема никаква статута, него само уговор о предаји с Млецима и неколико повластица и слобостина. Ево му наслова: *Sommario e memorie delli privilegi et esenzioni concesse e confirmate per molti imperatori, pontefici, re e per la serenissima signoria di Venetia alli nobili huomini Pastrovichi*. Ово је исто у рукопису на... у књижици Југославенске академије бр. 488. Посљедња је установа од 5 колов. 1611. Затим у рукопису књижице задарске гимназије од год. 1765“.¹

Пошто су повластице које су Паштровићи постигли од Млетачке Републике достигале највећи домет „дарежљивости и благодатности преведре Републике“ према њеним поданицима, оне су постале идеал за којим су тежили остали млетачки поданици, настојећи да добију повластице паштровског типа.

С обзиром на наведена својства, као и с обзиром на настојања многих наших општина, па и заслужних појединаца, да по-

¹ Овај запис је преписао др Нико С. Мартиновић. Препис се налази у архиву Историског института НР Црне Горе. Види и др Нико С. Мартиновић, Валтазар Божишић — Историја кодификације црногорског имовинског права, Цетиње 1958, стр. 34, 172 и 173.

стигну онакав повлашћени положај какав су имали Паштровићи, паштровске привилегије налазимо регистроване не само у књигама паштровских привилегија већ и у таквим књигама разних општина и појединаца, које и који су, вјероватно надајући се у аналогну примјену, сматрали корисним да их истакну. Такав је случај и у књизи привилегија никшићких кнежева Властелиновића у којој је преписан велики број млетачких одлука којима се повлашћују Паштровићи.²

И млетачки Сенат се приликом додјеливања повластица појединим општинама позива на паштровске када је хтио дати пуну повлашћену мјеру, као што је то случај приликом додјеливања повластица Грбљанима. У грбљским привилегијама има доста реминисценција на паштровске. У књизи грбљских привилегија, чији се један овјерен препис — који садржи и италијански оригинал и српски превод — као саставни дио једног рукописног зборника, налази у библиотеци Валтазара Божишића у Цавтату,³ пред првим, основним, дукалом о грбљским привилегијама, издатим 23 јула 1647 г., стоји: „Дукале дужда Франческа Молина којим дарује Грбљанима повластице које уживају Паштровићи“. Ово није неки касније предметнути регрес већ је кратак опис дукала дат при његовом уношењу у оригиналну књигу грбљских привилегија, чији је горепоменути препис извршио Антун Батута, општински канцелист, „вероватно г. 1767 или мало доцније“.⁴ У самом овом дукалу, који санкционисше шест од свега осам захтјева Грбљана, позивање на Паштровиће је истакнуто у три, санкционисана, захтјева, тј. првом, другом и четвртм. Одговарајући изводи из ова три захтјева гласе: први — Будући се ми добровољном одлуком и мишљу дали Преведрому Владању с онием приличнием начином да како от добротинства Пуплике Власти Паштровићи виерни судити, просићете да ни буде допуштано одабрание од четири суће, два воиводе и остала властела за одабрати ех од наше Комуниади и збора броем како чине Паштровићи истизи. . . ; други — Да наше интраде и остала добра терговачка која би от нас била понесена за продати у кои драго град и миесто, ниедно не забранено, у све Преведро Владање али из истиех изниет, да не будемо подложни ничесовои сметни али одговорниции чесовои дации, него да уживамо подпуну слободу како уживају исти Паштровићи.; четврти — Будући потребно за добро владање на службу судниках одабране једнога канзалиера да помага сућама намјештат ствари осућене, такоћер оне мећу собом брацки погоћене, и поради да буду

² Види мој чланак „Никшићки кнежеви Властелиновићи у млетачким дукалима и терминацијама“, Историски записи, св. 1—2 за 1956 год., стр. 105—126.

³ Овај Зборник је објавио др Александар Соловјев у Споменику САН бр. LXXXVII.

⁴ Исто, стр. 3.

смакнуте хмутње кое без наука пуплика ужају велике догодит се и зато просићете понижно у Преведро Владање, да ви буде допуштено одабрање от једнога канзалиера за исте работе; кое одабрање разумјеће се да буде потврђено од Пресветлога Господина Ретура и Провидура од Котора кои у оно бриеме буде; пред коием како се промиене Пресветла господа Ретури и Провидури, имаће на исти начин како чине Паштровићи, поћи суће нове на заклетву од вјере и примит печат пуплики за потврђеват она писма која би била учинена.⁵

У одлуци Вијећа умољених од 26 јануара 1697, којом се потврђују већ стечене грбалске привилегије, поред осталог стоји и ово: Љубазношћу јест Сенат примио нове истанце од вјернога пука комунитади Гербалске, принесене од вас ниховиех имбашадурах у нашу Скупштину за потврђење ниховиех бревелећах на начин от онезиех допуштане Паштровићима. И будући биле исте истанце размишлене пунием жућенем, ма за сказат верху них пуплику љубазност, биће на начин од друзиех вазда гледани и бранени рад нихова добра мерита, настојања и провах свећерниех (!) од вјерности и подложена доброволна у сваку пуплику потребу. За кои начин дошо е Сенат у одлуку за континуат им уживање бревелећах истиех како су се и Паштровићима ударили. .⁶ У дукали Силвестра Валијера из 1697 године поред осталог стоји: Сврху новиех истанцах принесениех у скупштину нашу от имбашадурах комунитади Гербалске за потврђење от ниховиех бревелећах на они начин од онезиех кои су ударени Паштровићима, а будући дошле информацијони рад достојанства добромеритне службе од них провама од вјерности и без страха учинене у сваку пуплику потребу и да вазда више наследују чинећи добру стражу у обрану од онога мјеста. Тако промишљајући ми за вратит их што се најболе може обеселене, наћо смо пристоино континуат им уживање од истиех бревелећах како су се и Паштровићима ударили, информајући се ми за исто на ова писма кое у годиште 1691 била су истиема Паштровићима уписана, говоримо да за оно што говори да су слободни од дацие, имају то уживат од милости оне саме фамеје кое уживају мерит од нихова первога дања пуплику имену, и да зато континуају нихова прибвалишта у ону комунита, и то за термен десет годинах да се разумију почети кад приме све и по све како е било и Паштровићима ударено. .⁷

И у попатном акту генералног провидура Алвиза Моћенига, којим овај 19 јуна 1697 г. спроводи которском ванредном провидуру преписе претходних дукала, наглашена је подударност паштровских и грбалских привилегија овим ријечима: „ . . коли-

⁵ Исто, стр. 32 и 33.

⁶ Исто, стр. 41 и 42.

⁷ Исто, стр. 43.

ко за уживање слободе од дацие и од бревелећах и све и по све како е било допуштано вјерниема и добромеритниема Паштровићима. . .⁸

Не мање интересантна од чињенице уношења паштровских привилегија у књиге других привилегисаних општина и појединих породица, или честог позивања на њих од стране млетачких највиших власти, је чињеница да су „господин Дојмо Дујмовић и други племићи као и друга господа из Макарске подносили у другим и разним временима“ у сврху званичне овјере преписе паштровских привилегија млетачком нотару Јосипу Белану, који 23 априла 1746 врши званичну овјеру, својим потписом и својим нотарским знаком, читаве једне збирке, заправо књиге, паштровских привилегија. Овај овјерени препис — скупа са једним скоро истовјетним али неовјереним преписом, са којим је приликом повезивања у кодекс и помијешан — претставља једну од сачуваних књига паштровских привилегија.

Претпоставка да би чињеница подношења на овјеру у Венецији књиге паштровских привилегија од стране Макарана могла евентуално претстављати неку посредничку услугу Паштровској општини или неком Паштровићу, не би могла бити прихватљива ни из разлога што је директно комуницирање Паштровића са Венецијом било много чешће него са Макарском. Такву претпоставку, међутим, потпуно искључује сама стилизација овјере, која, напротив, указује на неку пословну потребу Макарана за преписом паштровских привилегија. Сваку енигму, међутим, рјешава одлука највеће млетачке власти од 8 фебруара 1648 године, наиме »Perchè possiate pienamente comprendere la disposizione e benevolenza nostra, concorremo col Senato a concedervi tutti i privilegi, prerogative, immunità et esenzioni che godono li fedelissimi nostri Pastrovicchi in conformità delle vostre istanze. . .«⁹ Разумљиво је да су Макарани, пошто су од Венеције једном уопштеном формулацијом постигли све привилегије и сва права која су уживали Паштровићи, сматрали да је боље да препису и даду да се званично овјере паштровске привилегије ради аналогног коришћења, него да траже посебне млетачке одлуке.

Ова књига паштровских привилегија је сигурно била у рукама Макарана све док је трајао њен практични значај. Државни архив НР Црне Горе у Цетињу, који отскора у својој збирци откупа чува ову интересантну и ријетку књигу, откупио ју је од Стева Медина, Паштровића. То што је ова књига, кад је престала њена практична примјена, прешла из власништва Макарана у власништво једне паштровске породице, за коју је она и по паду Млетачке Републике имала, ако не више практични, а оно

⁸ Исто, стр. 44.

⁹ Giuseppe Gelcich, *Memorie storiche sulle Bocche di* 1880, стр. 183.

морални и историски значај, сасвим је разумљиво. Љубазношћу директора поменутог Архива добили смо ову књигу на привремену позајмицу, и тако смо у могућности да се њоме у овом нашем раду користимо.

Књига ова је добро сачувана. Њене картонске корице обложене су пергаменом. Од 58 листова који сачињавају ову књигу два су од пергамене а остали су од хартије бољег квалитета. Ни фолијација ни пагинација досад није била спроведена. Ми смо извели фолијацију и то само исписаних листова, којих има свега 49. На версу пергаментских листова (ф. бр. 1 и ф. бр. 31) налазе се двије скоро потпуно идентичне слике које претстављају позлатом насликаног крилатог лава усправљеног на стражње ноге, који у предњој лијевој шапи држи мач, а у десној вагу. Лијевом стражњом ногом ослања се на отворену књигу златних ивица са натписом: „*Pax tibi Marce, evangelista meus*“, која је положена на гребен испод зидина Св. Стефана. Десна стражња нога скоро лебди над морем, тако да се између стражњих ногу види половина црвеном бојом насликане галије, чију предњу половину заклања гребен над којим се издижу зидине Св. Стефана, од којих се види главна кула, над којом се вије једнобојна црвена застава са златним крстом. Ови посљедњи детаљи са слике и поред своје гротескности, с обзиром да се ради о књизи папштровских привилегија, не изазивају сумњу у локус, тј. Св. Стефан, над којим доминира крилати лав.

И техника и материјал повеза указују да је везивање у кодекс двају преписа или савремено датуму овјере или, можда, нешто мало касније.

Као што смо већ казали, овјерени препис је приликом повезивања помијешан са неовјереним, тако да је листовима 2—25 и листовима 48 и 49 обухваћен први, овјерени препис, а листовима 32—47 и 26—30 други, неовјерени. Рука која је писала други препис знатно се разликује од руке која је писала први, па је према томе дистинкција између овјереног и неовјереног текста врло лако уочљива. Први, овјерени, препис називаћемо у овом раду препис А, а други препис Б. Између ова два преписа постоје само незначителна отступања и хронолошка неслагања. У нашим излагањима ослањаћемо се на препис А.

Ни на корицама ни на првом (ненумерисаном) листу нема никакве интестације, која свакако не би изостала да су овај кодекс дали повезати Папштровићи. На версу другог, односно првог нумерисаног, листа, као што смо већ казали, налази се слика коју смо горе описали. На другом листу послѣје инвоциације *In christi nomine amen*, исписане мајускулним капиталним златним словима, налази се ова интестација: *Summario e memoria delli privilegi et esenzioni concesse e confirmate per molti signori imperatori, pontefici, re e per la serenissima Republica di Venetia*

alli nobili uomini Pastrovichi, come qui sotto per ordine di tempo appare. (Преглед и запис о повластицама и ослобођењима датим и потврђеним племенитим Паштровићима од многих царава, папа, краљева и од преведре Млетачке Републике, и то како по хронолошком реду слиједи.) Као прву у овом прегледу Паштровићи наводе привилегију коју им је наводно дао цар Диоклецијан. Овако у преводу гласи запис о њој: „Године Исуса Христа спаситеља нашег тристоте. Диоклецијан, Далматинац по народности, римски цар, за вријеме своје трогодишње резиденције у Бару даде подићи изнад Бара град назван Диоклеа, и тада ослободи Паштровиће свих терета у читавом свом царству“

Наредни запис је уствари потврда Диоклецијанове повластице коју је наводно извршио цар Константин. Овај запис гласи: „Година 350. Константин, римски цар, пошто је прешао у Цариград, потврди то ослобођење“.

Трећи запис гласи: „Година 530. Цар Јустинијан, док је боравио у Драчу, потврди ово ослобођење“.

Четврти запис је: „Година 870. Константин, назван Карло, угарски цар, потврди исто ослобођење“

Пети запис гласи: „Година 871. Василије, цариградски цар, такође потврди исто ослобођење“.

Шести запис гласи: „Година 960. Нићифор, цариградски цар, потврди исто ослобођење“.

Наредни, седми, запис гласи: „Година 1100. Алексије, цариградски цар, потврди исто ослобођење“

Осми запис гласи: „Година 1175. Фридрих Барбароса, римски цар, приликом свог одласка за Јерусалим, такође лично потврди исто ослобођење“.

Девети запис гласи (није назначен датум): „Исак, цариградски цар, такође потврди исто ослобођење“.

Десети запис гласи: Година 1206. Велики жупан Стеван, и забрани (сик!) краљ Србије, пошто се оженио нећакињом преведрог господина Енрика Дандола, млетачког дужда, у Цариграду потврди исто ослобођење и са папским легатом додијели им право суђења у грађанским споровима“.

Једанаести запис гласи: „Година 1350. Стеван, бугарски цар и краљ Србије и Приморја, потврди и прошири ову повластицу и дарова им два каштела на паштровској територији, и то каштел на Ђелобрду и каштел према Дољачама. Уз то им додијели право да, сем у грађанском, суде и у кривичним споровима“.

Дванаести запис гласи: „Година 1370. Људевит, угарски краљ, пошто је сазнао за млетачки војни подухват према Котору, као и то да је главни командант млетачких снага овог подухвата био позвао Паштровиће у помоћ, покрену своју војску против Паштровића и лиши их двају каштела која им је био поклонио бугарски цар и српски краљ и пољачка и попали њихов

крај, тако да су од Паштровића преживјели само дјечаци од којих потичу ови који се сада налазе пред Вашом Узвишеношћу“.

Тринаести запис гласи: „Година 1423, четврти априла. Кад је главни заповједник Јадранског Мора био господин витез Франческо Бембо, племенити Паштровићи, који потичу од горепоменутих дјечака, добровољно се потчинише преведром млетачком господству под условима и на начин како је наведено у њиховим захтјевима. Дотада су били под окриљем пресвијетлог господина Ђурђа, српског деспота“.

Четрнаести запис гласи: „Година 1424, 7 марта (сик!). Од преведрог господина Франческа Фоскарија, млетачког дужда, бјеху прихваћени и потврђени речени услови дукалом о привилегијама, снабђеним висећим сребрним печатом“.

Петнаести запис гласи: „Година 1481, 20 децембра. Преведри господин Иван Моћениго, млетачки дужд, скупа са Вијећем умољених потврди речене привилегије. Истовремено су били упућени дукали которском кнезу, будванском начелнику, и у Бар, као и у све друге крајеве Далмације и Албаније, којим дукалима се наређивало поштовање паштровских привилегија“.

Без сваке је сумње да су Паштровићи, и то као организовано управно тијело, приликом склапања уговора о ступању у млетачко поданство 4 априла 1423 године наступили са доказивањем својих старих повластица. То потпуно јасно проистиче из самог овог уговора о коме ће касније бити више говора, а у чију аутентичност се не може посумњати. За та своја доказивања Паштровићи су свакако морали имати неку документацију која је потврђивала њихове наводе из горњег прегледа, који наводи нама углавном остављају утисак фантастичности и измишљености. Документацију за старије вријеме сигурно нијесу сачињавале неке фалсификоване исправе Диоклецијана, Константина итд. Али док су Паштровићи тврдили да су такве исправе постојале, морали су имати о томе и званичну документацију. Ту званичну документацију вјероватно су претстављале исправе издате од посљедњих владара за које се са сигурношћу зна да су владали и паштровским крајем, а у тим исправама се сигурно, као и у прегледу, говори о потврђивању ранијих, па и најстаријих, паштровских повластица. Једино тако се може схватити увјерење млетачких власти у тачност навода Паштровића о њиховим старим повластицама и њиховом старом племству. На основу самих прича, па и фалсификованих исправа, Паштровићи не би успјели да увјере своје нове господаре у тачност својих навода. А да су Млечани повјеровали у ова тврђења Паштровића, уз млетачко признавање њиховог старог племства и њиховог старог привилегованог управног положаја, доказује и један пасус из извјештаја из 1553 године Ивана Крститеља Јустинијанија, млетачког синдика за Далмацију, из кога се види да Јустинијани говори о

старим, па и најстаријим, паштровским повластицама без икакве сумње у њихову вјеродостојност.¹⁰

Колико год би смјело и незахвално било доказивати аутентичност паштровских повластица из преднемањихког па и из немањихког периода, исто тако сматрамо смјелом и тврђењу да су све те повластице проста измишљотина Паштровића. Зато се и не слажемо са тврђењем И. Синдика „да су ове тобожње повластице обични фалсификати, које су начинили сами Паштровићи у моменту кад су мислили да ће на тај начин сачувати привилегије које су уживали пре млетачке владавине“.¹¹ Исто тако се не слажемо ни са Синдиковим тврђењем да је Јустинијанијев извјештај, уколико се односи на старе паштровске привилегије, засновац на традицији.¹²

Валтазар Богишић није улазио у анализу паштровских привилегија, али на основу Јустинијанијевог извјештаја закључује да оне старије од уговора од 4 априла 1423, који уговор сматра „*Magna charta* паштровске аутономије под млетачким врховништвом“, не могу претстављати историски извор. Ево шта дословце Богишић каже о овим привилегијама: „У овај нам пар, случајно, нијесу при руци стара паштровска „Превелеђа“. Али из извора што отуда учини још у XVI вијеку млетчанин Ђ. Б. Ђустинијани, те га уврсти у свој путопис од 1553 г., видимо да се у њему налазе за предметачко доба не само повластице под именима старих српских владара, него и с онима римских, па и првих византиских царева. Према томе никога неће зачудити што је данашња критика сасвим одбацила речена „превелеђа“ као историски извор“.¹³

А. Вучетић и Д. Миковић, писци „Повијести Паштровића“, не одбацују сасвим предметачке паштровске повластице. Ево шта они о њима кажу: „Изван је сумње да су се Паштровићи прије XV вијека управљали сами, прије но што признаше млетачко господство, и да су од најстаријех времена уживали неке повластице, јер су им их Млечићи потврдили онда када су им се

¹⁰ Ljubić, *Commissiones et relationes venetae*, tomus II, Zagrabiae 1877, стр. 232 и 233. Овај пасус гласи: »... fece questo imperator (Diocleziano) bellissime essenziioni et privilegi a Pastrovichi, facendoli liberare d'ogni angaria per tutte le terre del suo imperio, che gli furono poi confirmati da Costantino, imperatore di Roma, da Giustiniano imperator, da Costantin soprano Carlo re d'Ungaria, da Niciforo imperator di Constantinopoli, da Federico imperator di Roma, da Steffano imperator di Bulgaria et re di Servia, il quale appresso gli donò due castella et gli concesse la giurisdizion civile et criminale...«

¹¹ Илија Синдик, Душаново законодавство у Паштровићима и Грбљу, сепарат из Зборника у част шесте стогодишњице Законика цара Душана, Београд 1951, стр. 129 и 130.

¹² Исто, стр. 130.

¹³ Валтазар Богишић, Десетина судских записа из Паштровића, у Архиву за правне и друштвене науке за 1906 г., св. 5, стр. 394.

предали, премда све те повластице, окром двије, нијесу ништа особито. Тврдња Паштровића да су им повластице биле зајемчене од различитијех владара, почињући од свршетка III вијека по Христу до свршетка XIV вијека, примише Млечићи као доказату. Али најстарије повластице, напоменуте од Паштровића, постају пред нацијем очима подметнуте кад само помислимо на превратне промјене што су се збивале по Далмацији од доба краљице Теуте унаприједа, све док су се у јужној Далмацији и по граничкијем земљама настанили Срби и основали и развили своје особите власти.¹⁴ Из даљег њиховог излагања може се закључити које се двије привилегије изузимају из њиховог тврђења: „све те повластице нијесу ништа особито“. Они, наиме, кажу: „Нешто више, тачније и темељитије приписаше Паштровићи краљу српскому Стјепану (Стјепан Урош I 1243—1276), јер да им године 1266 удијели право да сами суде. Још више приписаше цару Душану Силному (1331—1356), јер да им је он даровао два кашћела у Паштровићима, тј. Ђелобрдо (Castel Monte Nudo) и други прама Дољачама (verso le vallate) и допустио да суде сами и у грађанскијем и у казнијем стварима. Природно је, да су вјеројатни наводи Паштровића из овијех посљедњих времена, јер у другој половини XIV вијека били су Паштровићи под личном заштитом српскога краља.“¹⁵

Иако за преднемањишке повластице изражавају своју скепсу, а за претсловенске сматрају да су „подметнуте“, поменути писци ипак тврде да су Паштровићи „од најстаријих времена“ уживали неке повластице, па према томе морамо констатовати њихову контрадикторност, која ипак крије њихово интимно увјерење у постојање неких веома старих паштровских повластица.

Дјелчић, говорећи о Паштровићима, иако је имао у рукама један препис паштровских привилегија, каже само то да су Паштровићи од времена Стевана Немање сачињавали једну општину са прерогативима племства и са широким повластицама које су добили „од Срба“ и од млетачке владе.¹⁶ Тако Дјелчић евазивно прелази преко ранијих повластица, свакако сматрајући то опортунитијем неголи директно их негирати и прогласити их фалсификатима.

Александар Соловјев тврди да се „почетком XVII вијека јавља код Паштровића читав низ фалсификованих повеља: из 350 од Constantino imperator di Roma, g. 530 Giustiniano imperator; г. 1350 Stefano imperator di Bulgaria e re di Servia et oltre la Marina confirmò et ampliò. . . concedendo a loro oltre il civil il criminal (М. Црногорчевић у Старинару XII, 64)“, а затим поставља

¹⁴ Срб, лист за књижевност и науку, година 1906, стр. 237.

¹⁵ Исто, стр. 238.

¹⁶ Дјелчић, н. д., стр. 178.

зајста чудно питање: „Није ли био циљ ових фалсификата да потврде традицију законика цара Константина, Јустинијана и Стефана Душана?“¹⁷

Накићеновић последије тврђења: „Изван сумње је да су Паштровићи прије 1423 сами собом управљали, и да су од старина имали своје повластице, јер су им их и Млечићи потврдили“ не улази у оцјену вјеродостојности старих паштровских привилегија, али каже: „Они (Паштровићи) причају да су их (повластице) имали још од Диоклецијанова времена. Повластицу, којом их опрашта од сваке забаве (*angaria*) по своме царству, тврде да им је дао Диоклецијан године 300, а Млечићима говораху да су им исту потврдили: Константин Велики год. 350, Јустинијан

А. Соловјев, Душанов зборник код Паштровића, у Архиву за правне и друштвене науке, година 1933, св. 27 (44), стр. 24, у нап. 21. Ова Соловјевљева тврдња, наиме да се почетком XVII вијека јавља код Паштровића читав низ фалсификованих повеља, није донесена на основу неке документације или констатације Младена Црногорчевића, како би то изгледало на основу горње формулације. Црногорчевић на означеном мјесту каже: „Није нам позната садржина појединих повластица. Оне од Диоклецијана до Људевита Угарског побројане су неким редом у једној колекцији исправа, која је данас у Будви. Односна исправа (заправо преглед предметачких привилегија — Сл. М.) гласи: „... Овај преглед је Црногорчевић донио на италијанском језику“. Затим, у напомени на наредној (65) страни он каже: „Ова колекција старинских исправа, с оригинала преведених на талијански језик и преписаних на пергаменту, је у рукама г. Ђура Зеновића. Препис је дао извршити кнез Андрија Зеновић (*Conte A. Zenovich de Riexevich fatto copiare tutto a Venezia 1784*)“. Не знамо за судбину ове Зеновићеве књиге паштровских привилегија, али са сигурношћу можемо претпоставити да је она била слична, ако не и истовјетна, са овом која је пред нама. Из те Зеновићеве књиге Црногорчевић је и донио преглед предметачких паштровских привилегија, из којег је закључио да су некада морале постојати и одговарајуће исправе. Али те исправе он није нашао у Зеновићевој књизи, те зато и каже „Није нам позната садржина појединих повластица“. Под изразом „колекција старинских исправа“ Црногорчевић подразумева књигу паштровских привилегија у којој су „побројане неким редом“ и предметачке паштровске привилегије. Дакле, ни у ком случају не може бити говора о некој колекцији предметачких паштровских исправа.

Пошто би из горњег Соловјевљевог тврђења требало закључити да су се у почетку XVII вијека израдиле и појавиле фалсификоване повеље о најстаријим паштровским привилегијама, потребно је да подучемо да уопште нема никаквих доказа о постојању у 17 вијеку, а ни касније, поменутих фалсификованих повеља. Као што видимо, постоји само запис о њима, те само на основу њега ми можемо изводити закључке да су повеље у њему побројане биле фалсификоване, или да нијесу уопште постојале, изузев, вјероватно, оних посљедњих — које су, можда, садржавале помене старијих па и најстаријих — помоћу којих су Паштровићи увјерили Млечане о свом старом племству и о својим старим повластицама још од времена Диоклецијана.

Дакле, ми не можемо говорити о некој појави у XVII вијеку фалсификованих предметачких паштровских повеља, већ само о постојању тада, као и раније, прегледа тих повеља, а тај преглед, поткријељен,

530...¹⁸ Иако је Накићеновићу био познат суд о паштровским предмлетачким повластицама Богишића, Вучетића и Миковића, ипак се он уздржава од изражавања свог увјерења о њиховој неаутентичности. Кад његову евазивну и врло опортуну формулацију о старим паштровским привилегијама повежемо са његовом тврдњом да је изван сумње да су од старина имали своје повластице, јер да су им исте Млечани потврдили, морамо закључити да Накићеновић не одбацује, као потпуно лажна, паштровска тврђења о својим предмлетачким повластицама.

Не водећи рачуна ни о историским немогућностима ни о хронолошкој збрци, Машек прихвата преглед предмлетачких паштровских привилегија, из једног, како он каже, старог рукописа из седамнаестог вијека («*così leggo in un vecchio manoscritto del secolo XVII*»), као историски извор, и на основу њега говори о Диоклецијановој повластици и о свим каснијим потврђивањима те повластице без икаквог изражавања сумње у садржајну могућност и у вјеродостојност.¹⁹ Свакако да ово априористичко вјеровање једном документу из XVII вијека, који садржи записе у временском распону од преко једног миленијума, изражава Машекову наивност, а — с обзиром да ови записи садрже и неке историске немогућности и хронолошке грешке — и његово слабо познавање врло крупних историских детаља.

Интересантније него екстремистички судови или, пак, избјегавање давања судова, је испитивање могућности вјеродостојности неких паштровских тврђења из прегледа њихових старих привилегија. Талоци, Јиречек и Шуфлај, изражавајући своје увјерење да је највећи дио паштровских предмлетачких повластица о којима говори Јустинијани измишљен, не искључују вјеродостојност повеље цара Нићифора (*Sane maxima pars horum documentorum fictitia est, Nicephori diploma possibile est...*)²⁰

Дабиновић је склон да вјерује у аутентичност двију веома старих повеља о паштровским привилегијама: „Паштровићи су наине још у XV и XVI стољећу тврдили да имају неку повластицу од царева Константина и Јустинијана. То би могли бити ца-

можда, неком од посљедњих паштровских предмлетачких повеља о привилегијама, могао се најкасније појавити пред само ступање Паштровића под млетачку заштиту; он је тада и имао своју сврху, а каснија његова појава била би исто тако сувишна као што би била сувишна и појава поменутих фалсификата у почетку XVII вијека. Појаву поменутог прегледа у XVII вијеку искључује и већ поменути Јустинијанијев извјештај из 1553 године.

¹⁸ Сава Накићеновић, Бока, Насеља арапских земаља, књига IX, стр. 260.

¹⁹ Luigi Maschek, Pastrovicchio, u Manuale del Regno di Dalmazi pel biennio 1876—77, Zara 1877, стр. 179.

²⁰ Dr Ludovicus de Thalloczy, Dr Constantinus Jireček et Dr Emilianus de Sufflay, Acta et diplomata res Albaniae mediae aetatis illustrantia, vol. I, Vindobonae 1913, p. 77.

реви Константин IV и Јустинијан II, отац и син, који су заједно владали између год. 678 и 681²¹. На другом мјесту²² Дабиновић ову своју претпоставку поткрепљује једном интересантном чињеницом: „Што год се пак мислило о невјероватности опстанка повластице царева Константина (IV) и Јустинијана (II) из год. 679—685, стоји ипак чињеница, да су Паштровићи с позивом на ту хипотетичну повластицу све до пред мало година уживали у цариградској луци неке повластице, које потјечу од времена прије млетачке владавине“. Свакако да је баш ова чињеница, више него ишта друго, индицирала Дабиновићу извјестан респект према паштровским тврђењима о старим повластицама уопште. Зато их он не одбацује као обичне фалсификате и каже: „Но ако је тешко изрећи коначни суд о опстанку или неопстанку односно о поријеклу паштровског племства и старих паштровских повластица, ствар је још замршенија у питању...“²³

Наше је мишљење да — пошто сматрамо илузорном наду да би се могла пронаћи таква документација која би омогућила доношење једног убједљивог суда о вјеродостојности или измишљености паштровских тврђења о старим привилегијама — свако расправљање о њима може дати само сумњиве резултате. Зато и наше даље расправљање неће имати претензија нехипотетичне аргументације.

Нашу претпоставку о могућној вјеродостојности неких од паштровских тврђења о старим повластицама, поред наведених претпоставки Талоција, Јиречека, Шуфлаја и Дабиновића, поткрепљује наше увјерење да документација за наведена паштровска тврђења пред млетачким властима 1423 године, и поред извјесних садржајних немогућности, није фалсификована. Зар би Паштровићи, иако племенити, али неуки па и неписмени, били у стању да дођу на тако бизарну идеју о фалсификовању толиког броја докумената и зар би били у стању да те фалсификате изврше тако успјешно да њима преваре млетачке власти, које су иначе са много скепсе и опрезности прилазиле свакој исправи не само туђег већ и домаћег поријекла? Не само тада (1423 год.), већ и за још неколико вијекова доцније, у Паштровићима је, сем православних и врло малог броја католичких свештеника, био писмен, и то врло слабо, можда, само канцелист паштровског Збора. И сам Синдик, који тврди „да су ове тобожње повластице обични фалсификати, које су начинили сами Паштровићи“, каже: „Канцеларија Збора паштровског била је примитивна, јер су канцелари били неписмени сељаци без икаквог образовања, а ни

²¹ Dr Antun Dabinović, Hrvatska državna i pravna povijest, Zagreb 1940, стр. 27.

²² Исто, Kotor u Drugom skadarskom ratu u Radu JAZU, knjiga 257, стр. 232 и 233.

²³ Исто, стр. 233.

саме судије нису, вероватно, увек биле писмене²⁴. Према томе ми у канцелисти, а још мање у осталим Паштровићима, не можемо видјети творце фалсификованих исправа са толико историских детаља. Ни у паштровским сеоским свештеницима не бисмо могли назрети ауторе аката за чије би измишљање и успјешно извршење била потребна машта, знање и нарочита способност најпроницљивијих и најпрепреденијих људи. Ако бисмо, пак, претпоставили да су паштровски католички свештеници, као ученији и способнији од православних, и били у стању да замисле и изврше поменуте фалсификате, морали бисмо се суочити са питањем: зашто и у коју сврху би они то урадили? Зар би католички паштровски свештеници у тренутку кад је у Паштровићима престала власт српских, шизматичких, господара, и кад се већ могла назирати опасност од Турака, измишљали и фалсификовали исправе да би помогли неко условно ступање Паштровића у млетачко поданство? Свакако не. Они би, напротив, много радије заговарали безусловно потчињавање Венецији, јер би такво потчињавање претстављало чвршћу и сигурнију везу Паштровића са тада врло моћном католичком Венецијом од оне везе коју су захтијевали Паштровићи у жељи да сачувају своју аутономију. И ми смо увјерени да би, да су католички свештеници имали икаквог утицаја на претставнике паштровских казада, Паштровићи понудили безусловно ступање под окриље Венеције.

Ако би неко поставио претпоставку да би идеатор и творац фалсификованих исправа могао бити неки учен и вјешт човјек изван Паштровића, на примјер неки Которанин, не би смио при постављању овакве претпоставке не узети у обзир чињеницу да је паштровска понуда поданства Венецији учињена спонтано приликом боравка у паштровским водама млетачког адмирала Бемба. Према томе Паштровићима, који су се сигурно нашли на муци и са формулисањем својих услова о предаји, није преостало времена за измишљање и припремање фалсификованих исправа. У овом случају би се морало рачунати и на чињеницу да, уколико је паштровски Збор и имао фалсификаторских намјера, свакако не би могао са таквим својим намјерама упознавати људе изван својих редова.

Као што смо видјели, у односу на предумањичке паштровске привилегије неки наши историчари негирају сваку могућност вјероватноће, док други, а тих је мање, не искључују могућност аутентичности неких од ових повластица из времена када је словенски живаљ већ био населио паштровски крај. О доказивању могућности аутентичности исправа о паштровским привилегијама из времена прије насељавања Словена у овим крајевима, нико није ни помишљао, јер би и најдискретнија претпоставка у том смислу изгледала парадоксална. Међутим, ако бисмо последице

²⁴ Илија Синдик, н. д., стр. 144.

ових наших излагања били склони да вјерујемо да постоји иоле истине у тврђењу Паштровића о њиховим предмлетачким привилегијама, не бисмо смјели прећи преко Диоклецијанове привилегије као преко очитог парадокса. Та Диоклецијанова привилегија је основ на коме се темеље сва остала тврђења Паштровића о њиховим постигнутим привилегијама све до понуђене предаје Венецији. Владари које они набрајају само потврђују или проширују привилегије које им је дао Диоклецијан. Према томе ако скупа са Талоцијем, Жиречеком и Шуфлајем претпоставимо икакву могућност аутентичности привилегије цара Нићифора, или ако скупа са Дабиновићем помишљамо на вјеродостојност привилегија двају других византиских владара, морамо претпоставити да би и у тврђењу Паштровића о Диоклецијановој привилегији морало постојати неког истинског основа. Ми не искључујемо могућност издавања неких повластица, или боље ослобађања од извјесних терета — што је у римској империји била пракса, као узврат за услуге војног па и другог карактера — баш од стране Диоклецијана претсловенским становницима паштровског краја, који су се, можда, с обзиром да име Паштровић, и поред словенске дезиненције, није словенског поријекла, и називали именовом из којег је касније изведен одговарајући словенски облик.

Када додамо још и чињеницу да доласком Словена у паштровски крај свакако нијесу одједном нестали сви старосједиоци тога краја, већ штавише да су се Словени са извјесним бројем старосједјелаца и саживјели, онда нам не би изгледало немогућно да су Паштровићи Словени од старосједјелаца прихватили традицију о Диоклецијановим привилегијама и њиховим каснијим потврђивањима, а ова традиција у својој битности тешко да је могла бити измишљена.

Затим кад се узме у обзир каснија ширина византиских царева у давању повластица, зашто онда не помислити и на могућност примјене те ширине и у односу на словенске Паштровиће, као и на евентуално озакоњавање њихове традиције о најстаријим привилегијама.

Традицију о старим привилегијама сигурно су у краћим или дужим временским размацима освјежавале и званичне исправе појединих владара или њихових намјесника, које су нестајале у вртлозима разноликих претурбација, и које се нијесу могле сачувати као традиција о њима.

Кад су се Паштровићи обратили адмиралу Бембу да понуде своје прелажење под млетачку заштиту, они су сигурно приказали овоме, а касније и најстаријим млетачким властима, оне повеље о повластицама које су тада посједовали, а то су вјероватно биле оне које су добили од својих посљедњих господара. Сигурно је баш у тим повељама, исто као и у прегледу о коме смо већ дуго расправљали, било говора о ранијим па и најстаријим повластицама, али можда без оних историских немогућности и

хронолошких грешака које се налазе у самом прегледу. Једино такве повеле, а не само подаци из прегледа, могле су послужити као доказ Паштровића пред млетачким властима о њиховом старом племству и о њиховим старим повластицама.

Док смо се на овом, тако да кажемо, уводном дијелу књиге паштровских привилегија, тојест на прегледу старих, предмлетачких повластица, дуже задржали, желећи да што боље образложимо своју претпоставку о могућној аутентичности оних навода који нијесу историски немогућни, дотле у наставку овог рада, доносећи све дукале и терминације које су Паштровићи сматрали потребним да их региструју у књизи својих привилегија, нећемо имати потребе да се упуштамо у опширне коментаре.

Послије првог дукала, који уствари санкционише уговор од 4 априла 1423 године, остали дукали и терминације²⁵ или потврђују овај први дукал или регулишу спорове који су настали у вези са оспоравањем Паштровићима пуног коришћења добијених повластица од стране појединих, нижих, млетачких магистрата. Ови дукали и терминације садрже понекад и неке интересантне појединости које могу бити од општег интереса за историју Паштровића, а не самог ужег који би се односио искључиво на њихов привилеговани положај у Млетачкој Републици.

С обзиром да досад, изузев толико пута поменутог уговора, остали дукали и терминације садржани у књизи паштровских привилегија нијесу објављени, сматрамо вриједним да их у нашем преводу са латинског и италијанског оригинала (напомињемо да је кудикамо више италијанског него латинског текста — Сл. М.), на овом мјесту донесемо *in extenso*. Ради непосредности утиска и у намјери да дамо што вјернију како садржајну тако и формалну слику паштровских привилегија, нећемо изоставити ни формуле које одговарајућим исправама дају свечан и званичан карактер.

Иако је уговор од 4 априла 1423 године објављен на више мјеста,²⁶ с обзиром да намјеравамо овдје донијети у цјелости књигу паштровских привилегија, сматрамо да би било штета изоставити га. Овај уговор доносимо скупа са дукалом којим је и ратификован:

²⁵ Дукал је назив за званичан акт који су издавали највиши млетачки магистрати: Велико вијеће, Сенат (Вијеће умољених) и Вијеће десеторице, а терминација за акт осталих млетачких магистрата.

²⁶ Luigi Maschek у н. д., стр. 181; Љубић, Листине, књига VIII, стр. 225 и 226; А. Вучетић и Д. Миковић у „Повијести Паштровића“, Срђ, лист за књижевност и науку, бр. 5 за 1906 годину, стр. 238 и 239; Сава Накићеновић, н. д., стр. 261 и 262; Antun S. Dabinović, Kotor u Drugom skadarskom ratu u Radu JAZU, књига 257, стр. 201; Јован Радонић, Римска курија и јужнословенске земље од XVI до XIX века, Београд 1950, стр. 22.

ФРАНЧЕСКО ФОСКАРИ ПО МИЛОСТИ БОЖЈОЈ ДУЖД МЛЕТАЧКИ²⁷

Стављамо до знања свима, било пријатељима било вјерним поданицима, који буду читали овај Наш дукал, да истим ратификујемо и одобравамо уговор састављен између господина Франческа Бемба, Нашег ратника, и по нашој наредби главног заповједника Јадранског Мора, и племенитих Паштровића, који уговор се састоји из ниженаведених тачака и погодаба, које смо ми са нашим савјетницима пажљиво прочитали и испитали, а на основу којих су племенити Паштровићи прешли под наше окриље, положивши заклетву вјерности, о чему смо ми врлодобро обавијештени.

Увијек у име нашег Господа Бога.

Године 1423, индикције прве, дана 4 априла, на галији величанственог и племенитог господина Франческа Бемба, по преведром и пресвијетлом Млетачком Господству, часног главног Заповједника Јадранског Мора итд.

Пошто су ниженаведени паштровски племићи и њихови људи код њихових млинова, близу обале, одржали скупштину и збор у циљу постизавања једнодушне одлуке у својој жељи да се споразумију са реченим преведрим Млетачким Господством и са реченим величанственим господином капетаном, као претставником реченог Преведрог Господства и његове империје, предадоше се и потчинише се, изјављујући се вјерним, уз ове (ниже-наведене) захтјеве, које су предали реченом величанственом капетану.

Имена оних који су од свег збора били изабрани ради састављања и потврђивања споразума са реченим величанственим капетаном, претставником реченог преведрог Млетачког Господства, су сљедећа: Дабистућ (!) Алексић Паштровић, Радич Миковић, Јован Русанић, Јован Рајковић Калађурђевић, Новак Гранац, Петар Главаш, Гојач Буран, Каривој Новаковић, Кањош Мацедоновић, Близач Вацата, Драгојевић Радич, Тудоровић, Бољан Буљаровић и Новак Томић.

Садржај услова²⁸ је сљедећи:

1) Паштровски племићи приступиће сваке године избору кнеза, кога ће потврдити млетачка влада и који ће судити домаћим људима у свим грађанским и кривичним споровима по старим обичајима и по племенским статутима (*antiquos eorum mores et statuta*).

2) Сињорија је обећала да ће бранити паштровске земље и паштровска права (*confinia et iura*) и да ће повратити Паштровићима све оне крајеве који су им раније припадали, те су били изгубљени у рату.

²⁷ Позлатом написане интестате доносимо великим словима.

²⁸ Ове услове доносимо по објављеном преводу Антуна С. Дабиновића у н. д., стр. 201 и 202.

3) Паштровски племићи обавезали су се у име своје, својих пријатеља и сљедбеника (*sequaces*) настањених у том крају, да ће из своје слободне воље, вјерности и љубави, не тражећи ни награде ни плате, у свако доба бити спремни за сваку услугу Преведром Господству, било то у рату или у другом подухвату, на цијелој територији од Бара до Котора. А кад би споменуто господство хтјело да му Паштровићи служе у скадарском округу, служиће му они бесплатно само за осам дана, а од осмог дана унапријед ће се њима платити дневно или мјесечно исто онолико, колико другим домаћим људима (*hominibus paesanis*).

4) Кад би у ратно доба кренула против Паштровића или српска војска или турска сила у толиком броју да се паштровски племићи и обични људи не би могли одбранити, ставиће им дуждево господство на располагање стан и уточиште у сусједним крајевима, односно у которској околини, и платиће за њихово издржавање током њихова заточеништва бар онолико колико се даје другим плаћеницима.

5) А у случају мира с деспотом тражили су споменути паштровски племићи и обични људи да их Сињорија нипошто не изручи српској власти ни другом територијалном господару, него да их напросто поврати у њихову пређашњу слободу.

6) Чим уговор ступи на снагу (*hoc concordio facto*), имала је Сињорија дозначити Паштровићима двадесет печа вунене чоће од педесет ношња и педесет огртача по народном кроју (*claudes L secundum eorum ritum*).

7) А паштровски племићи ће утјерати сваке године по цијелом паштровском крају дванаест сребрних гроша од сваке куће, односно огњишта, по старом обичају (*pro qualibet domo, vel pro quolibet foco*).

8) Сињорија се обавезала Паштровићима да неће тражити никакве царине од њихових производа ни у Млечима ни у другим трговима подложним млетачкој власти.

9) Исто тако су тражили Паштровићи „да се потврди у свом звању препоштовани опат господин Лука, ујак прије споменутог Радича Грубашевића, опат св. Марије де Јотас (!) (св. Марије Ратачке — Сл. М.) на паштровској територији, и да се никако не макне одатле“.

Дано у Нашој дуждевој палати 17 маја 1424 године.²⁵

ИВАН МОЋЕНИГО ПО МИЛОСТИ БОЖЈОЈ ДУЖД МЛЕТАЧКИ

Свима племенитим и мудрим људима, которском кнезу, начелнику Будве, Бара и других крајева и мјеста наших у Далмацији и у Албанији, којима буде приспио овај дукал, као нашим

²⁵ Остале дукале и терминације, уз одговарајуће аотације (гдје их има), доносићемо оним редом како су унесене у књигу привилегија коју овдје користимо.

вјерним и љубљеним, желимо здравље и изражавамо нашу срдачну наклоност.

Наши вјерни Паштровићи, преко својих посланика које су упутили Нашем Господству, пожалили су се да су — и поред својих привилегија и дозвола које су добили када су се нама потчинили, а према којима су ослобођени и опроштени од било које плаћања царине и трошарине на ствари које се рађају на подручју њихове јурисдикције и које довозе у наша мјеста ради продаје — присиљени на плаћање царине. Због тога, а на основу њихових привилегија, свима без изузетка наређујемо да вјерним нашим Паштровићима поштујете, а не крњите, повластице и дозволе у односу на све ствари које би они ради продаје довозили у вама потчињене крајеве.

Дано у Нашој дуждевој палати 20 децембра, 15 индикције, 1481 године.

Налог начелнику Будве ради потврђивања граница.
Препис из једног дукала снабдјевеног оловним печатом, упућеног величанственом господину Јеролиму Челси, раније пречасном начелнику и капетану
Будве

АНДРИЈА ГРИТИ ПО МИЛОСТИ БОЖЈОЈ МЛЕТАЧКИ ДУЖД ИТД.

Племенитим и мудрим људима Јеролиму Челсију, по Његовој наредби начелнику Будве, и његовим наследицима, вјерним и љубљеним — поздрав и наклоност.

Пожалили су се наши веома вјерни Паштровићи да им се не поштују њихове повластице и ослобођења, као и то да се мијешате у њихове унутрашње ствари, што је у супротности са нашим намјерама и жељама. Увијек смо сасвим одлучно стајали на становишту да им повластице, које им је Наше Господство дало, од Вас и од сваког другог нашег ректора буду поштоване и сачуване, пошто вјерна њихова дјела с времена на вријеме извршена на добробит наше државе заслужују да не дозволимо да буду узнемиравани у њиховим унутрашњим стварима. Тога ради смо одлучили да вам упутимо овај наш дукал, наређујући вам да се ни на који начин не смијете мијешати у било коју ствар против привилегија Паштровића, већ да исте оставите да се у својим границама управљају као што су се досад управљали на основу својих повластица, које ћете поштовати и захтијевати да буду неповредиво поштоване, односећи се према Паштровићима у свакој њиховој потреби као према вјерним и заслужним нашим поданицима, пошто је таква наша жеља да у свему овако поступате.

Дано у Нашој дуждевој палати дана 29 маја, индикције друге, године 1529.

Ја Балдисера Гуидоцо из Кастел Франка, потканцелар, преписах предњи дукал са његовог оригинала и у вјеру чега се потписах и утиснух печат св. Марка.

О увожењу страног вина у Паштровиће

У ВИЈЕЋУ УМОЉЕНИХ 1 септембра 1530 године

Веома вјерни наши Паштровићи дошли су пред Наше Господство и пожалили су се на једну пресуду коју је донио племенити човјек Јеролим Челси, сада ректор у Будви, дана 1 септембра 1529 године, а која се односи на продају страног вина од стране речених Паштровића, и то од Понта Негра све до Боке Которске. На ову пресуду Паштровићи су уложили жалбу которском ректору, као свом редовном судији, а овај их је упутио Нашем Господству, које их је препустило нашем Вијећу умољених од кога су у апелационом поступку саслушани скупа са нашим веома вјерним Будванима.

Пошто су размотрене привилегије једних и других, као и саслушани њихови разлози ради доношења пресуде и прикладне одлуке, би предложено да се ауторитетом овог Вијећа одлучи и чврсто утврди да се гореречена пресуда будванског ректора сматра поништеном и огласи опозваном.

Гореречени наши веома вјерни Паштровићи могу довозити страног вино у мјеста паштровске територије за своју употребу без икаквог плаћања дажбина, али то вино неће моћи продати никоме ко би га извео из поменутих мјеста Паштровића, већ ће то вино служити за њихову употребу, као што је горе речено.

Надлежни ће се придржавати ове одлуке, која ће Паштровићима бити издана у облику званичне исправе.

Јулије Приули, дуждев нотар.

ПРЕПИС ЈЕДНОГ ПОГЛАВЉА САДРЖАНОГ У ОДЛУЦИ ВИЈЕЋА УМОЉЕНИХ ДОНЕСЕНОЈ ПОСЉЕДЊЕГ ДАНА ФЕБРУАРА 1550⁹⁰

Пошто су гореречени веома вјерни наши Паштровићи затражили од Нашег Господства потврђивање плате од 332 перпера која је њима била додијељена због њихових заслуга од поплеменитог човјека господина Ветор Соранза, главног заповједника млетачке морнарице, као што се то види из његове терминације, коју плату су раније примали из которске благајне одметници Мерковић.⁹¹

⁹⁰ По млетачком рачунању, према коме је година почињала 1 та, дакле 1551 године.

⁹¹ Заправо Мркојевић, племе у близини Бара. Мркојевићи су се замјерили Републици због сталних напада које су вршили на Бар; ти су напади били жестоки и чести; о њима говоре извјештаји млетачких синдика за Далмацију и Албанију, Антуна Диједо и Ивана Крститеља Јустинијани (*Ljubić, Commissiones et Relationes venetae*, Т. III).

Заслужује да благост Нашег Господства као награду за вјерност Паштровића истима покаже своју захвалност и тако да добар примјер и другима. Нека буде одлучено да речена плата влашћу овог Вијећа буде одобрена и оснажена, као и то да Паштровићи могу носити оружје било у овом граду (Венецији), као и у сваком другом мјесту Преведрог Господства.

Катавери.³² — Лучка пристојбина „ancoraggio“.

СЛАВА БОГУ. 1555, 10 ФЕБРУАРА. ПО НАРЕДБИ ВЕЛИЧАНСТВЕНЕ ГОСПОДЕ КАТАВЕРА

Величанствена господа Петер Тајапјера и величанствени господин Марко Антоније Венијер. Отсутан је величанствени господин Себастијан Барбариго.

Захтијевамо и наређујемо да господин Алекса Бечић, господин Стефан Паштровић речени Сатина и господин Никола Бућа³³ Паштровић — који су се појавили „пред њиховим пресвијетлим господством“ и показали своје привилегије на основу којих их Пресвијетло Господство ослобађа свих царина и лучких пристојбина итд. — буду отсад унапријед слободни проћи Каштеле а да им се ништа не наплати и да се не узнемиравају. Како они, тако и сви остали Паштровићи, који буду показали своје привилегије, биће слободни и опроштени.

У вјеру чега итд.

Ја Пријам Баланцан, службеник господа катавера по наредби итд.

АРСЕНАЛ — ЛУЧКА ПРИСТОЈБИНА »ANCORAGGIO«. 30 МАРТА 1561.

Павле из Брешије, служитељ при Арсеналу, извјестио је да се по наредби преславних провидура и патруна³⁴ реченог магистрата поврате залози Андрији Јовановом Паштровићу и другим Паштровићима који су им били одузети од „официра земље“, и то без икаквих трошкова итд.

ТРОГИР, 26 АПРИЛА 1565. ОСЛОВОЋЕЊЕ ОД ПЛАЋАЊА ЗА ГАЛИЈУ

Много поштовани господин Матеј Пицамано, пречасни кнез и капетан Трогира, судећи са својим поштованим судијама, по

³² »Cataver« је био назив једног млетачког магистрата, састављеног од племића, који је био надлежан за откривање и конфисковање прикривене државне имовине, као и за откривање и наплаћивање затајених фискалних права.

³³ Бућа није Паштровић већ припадник врло познате которске племићке породице, тијесно везане за династију Немањића.

³⁴ Док израз патрун, патрон, у поморској терминологији означава заповједника или власника мањег брода, или чин (нижи) у ратној морнарици, дотле »patron all'arsenale« означава службеника једног млетачког магистрата састављеног од три племића који су били задужени на-измјеничним дановним дежурством у Арсеналу.

обављеном саслушању и по извршеном прегледу гореречених (паштровских) привилегија, донио је пресуду којом ослобађа Михаила Паштровића од плаћања контрибуције за галију.³⁵

Иван Микелини, помоћник канцелара, вјерно преписах и потписах.

Да Паштровићи буду независни од Будве

МИ ПАВЛЕ ДОЛФИН, ПО ПРЕВЕДРОМ МЛЕТАЧКОМ ДУЖДЕВОМ ГОСПОДСТВУ НАЧЕЛНИК И КАПЕТАН БУДВЕ

налазећи се за судбеним столом и саслушавши жалбу господина Стефана Бечића, којом се жали да, противно одредбама привилегија датих од преведрог дуждевог господства, као и противно одредбама терминације „Његове прејасности“, Паштровићи бивају узнемиравани и присиљавани да се покуравају одлукама Вијећа поштованих грађана Будве и да доприносе зајмовима које је то Вијеће расписало и поред тога што су Паштровићи ослобођени и опроштени од било каквих дажбина и терета било које покрајине и мјеста реченог Пресвијетлог Господства, па и у славном граду Венецији, те захтијевајући дужно поштовање речених својих привилегија и речене терминације, тражи да Ми отклонимо ту неправилност и да потврдимо што је садржано у реченим привилегијама и у реченој терминацији као и да изјавимо да убудуће не могу бити „присиљени на никакову ствар“, већ да се у свему и за све имају сматрати слободни и ослобођени свих дажбина и терета.

Као што је то била намјера реченог пресвијетлог дуждевог господства за вријеме владања преведрог дужда Франческа Фоскарија, изражена дукалом од 7 (иста ова грешка се налази и у препису Б; треба да стоји 17) маја 1424 године, који је дукал по наредби пресвијетлог млетачког дужда господина Леонарда Лоредана био преписан дана 1 априла 1502 године, и препис запечаћен његовим сребрним печатом, тако и Ми — видјевши одлуку донесену од реченог пресвијетлог дуждевог господства 20 октобра 1543 (!) године, која је садржана у дукалу издатом реченог датума од пресвијетлог дужда Франческа Доната, који је дукал био упућен нашем величанственом претходнику, господину Петру Чиврану, а на основу којег дукала се наређује да се на никакав начин не смије наметнути никаква потчињеност нити било какав терет реченим Паштровићима, већ да се у свему и за све сматрају слободним и ослобођеним сваког терета, и саслушавши излагање и жалбу реченог Стефана, који тражи да Ми одлучимо

³⁵ Овдје се ради о млетачкој галији коју су Трогирани морали наоружати и издржавати. По једну млетачку галију су морали издржавати и неки други градови, међу којима и Котор. Ове галије, иако млетачке, називале су се по имену града који их је наоружао и издржавао, одатле називи Которска галија, Трогирска галија итд.

да они буду слободни и ослобођени свих дажбина, намета и терета и да нико од Паштровића не буде подложен било којој одлуци Вијећа поштованих будванских грађана, било да је таква одлука већ донесена или било да се има донијети — узевши у обзир све наведено, с помоћу господа Исуса Христа, од кога потиче сваки добар и праведан суд, овом терминацијом правично одлучујемо и пресуђујемо да у односу на сваког Паштровића, а нарочито у односу на речене Бечиће, буду примијењене одредбе њихових привилегија, те да нијесу дужни да се покоравају било каквој одлуци поштованог Вијећа Будвана већ донесеној на њихову штету, нити пак било каквој одлуци која ће убудуће бити донесена, већ остају за све и у свему слободни и ослобођени без обзира на било какву супротну чињеницу.

Дана 4 маја 1566 године. Гореречена терминација би објављена од величанственог господина начелника и капетана Будве у његовом „врту“. Исту сам прочитао ја Никола Гуидоца, његов канцелист, у присуству свједока: храброг Димитрија Зуати, капетана страдиота, храброг Оњибена из Падове, капетана војника будванског гарнизона, и господина Ђорђа Гербети, намјесника горереченог капетана Димитрија Зуати.

**АРСЕНАЛ — ЛУЧКА ПРИСТОЈБИНА »ANCORAGGIO«. ДАНА
12 АПРИЛА 1567**

Анастасије, служитељ при Арсеналу, извијестио је да се по налогу господина Павла Пријулија, патруна реченог Арсенала и истог Магистрата, морају повратити залози господину Андрији Јовановом Паштровићу, узети из наслова наплате лучке пристојбине (ancoraggio), пошто су, како проистиче из њихових привилегија, Паштровићи ослобођени свих дажбина и терета.

**ПОШТОВАЊЕ ПРИВИЛЕГИЈА У ШИБЕНИКУ. ПЕТАР ЛОРЕДАНО
ПО ВОЖЈОЈ МИЛОСТИ ДУЖД МЛЕТАЧКИ**

Племенитом и мудрому човјеку Ивану Крститељу Калбо, по Његовој наредби кнезу и капетану Шибеника, вјерном вољеном — поздрав и наклоност.

Наш вјерни Стефан Бечић Паштровић појавио се пред члановима Нашег Вијећа десеторице и изјавио је да га Ви, иако је он затражио да привилегије, које су дате оним вјерним Паштровићима „у првој тековини“, буду поштоване, присиљава те на плаћање дажбина.

Зато затраживши помоћ од чланова Вијећа десеторице, скупа са овим члановима Вам наређујемо да морате неповредиво поштовати и наредити да се поштују гореречене привилегије, дате веома вјерним Паштровићима.

Дано у Нашој дуждевој палати дана 15 јуна. индикције друге, године 1568. (На полеђини) Племенитом и мудрому човјеку И-

вану Крститељу Калбо, кнезу и капетану Шибеника. Примљено дана 2 августа 1568.

ДЕКРЕТ ПЕТОРИЦЕ САВЈЕТНИКА ЗА ТРГОВИНУ, ЗА СВИЊСКО МЕСО 16 ЈУНА 1568 ГОДИНЕ

Господин Никола Давидовић и господин Дамјан Радов и други, трговци из Паштровића, који су довели извјесну количину свињског меса у Венецију, затражише од пресвијетле господе Петорице савјетника за трговину да изволе изјавити да они нијесу подложни плаћању намета који је недавно установљен од царинског Магистрата „Messetaria“,³⁶ с обзиром да они имају привилегије од Пресвијетлог Господства којима се ослобађају свих врста намета.

Гореречена пресвијетла господа, саслушавши ову изјаву Паштровића и видјевши њихове привилегије, а пошто су прибавили потврду уреда „Тернарија“,³⁷ из које потврде се види да су Паштровићи на основу својих привилегија ослобођени реченог намета, одлучише да се Паштровићи немају подвргавати плаћању истог.

Потписани: Ветор Пасквалиго, Петар Пицамано, Бартоломеј Градениго, савјетници за трговину.

Данил Сандел, секретар господа савјетника (тврди) да је горња одлука издата на пергамени у облику званичне исправе, снабђевене печатом св. Марка.

ДАНА 2 АВГУСТА 1568

Пред веома поштованим господином Иваном Крститељом Калбо, по преведром Млетачком Господству, кнезом и капетаном Шибеника и његовог дистрикта, који је послѣе подне у убицајено вријеме уредовао у дворани за суђење своје резиденције, приступи Стефан Бечић Паштровић, који његовом веома поштованом господству приказа дукал горње садржине,³⁸ захтијевајући, молећи и тражећи извршење његових одредаба.

Пошто је овај дукал видио, прочитао и схватио, Његово поштовано господство (кнез Калбо) је, са доличним поштовањем,

³⁶ Овим изразом се у Млетачкој Републици означавала једна од најстаријих врста царинских намета, за чију наплату је још у XIII вијеку био основан истоимени магистрат, који је функционисао све до пада Републике.

³⁷ Назив, заправо дио назива, двају млетачких нижих уреда, тојест »Тернарија весчија« и »Тернарија пиова«. Први је био надлежан за наплату царине на уље и за надзор над мјерама за уље, а други за остале животне намирнице. У горњем случају, дакле, ради се о »Тернарија пиова«.

³⁸ Преписивач, водећи рачуна о хронологији, иако је у овом случају требало да отступи, преписао је између дукала од 15 јуна и ове терминације од 2 августа, која се на овај дукал односи, одлуку Петорице савјетника за трговину, која је донесена 16 јуна 1568 године.

наредио да се његове одредбе морају извршавати у свему и по свему као што је у самом дукалу наведено.

Бјеху присутни: господин Марко Вузино, господин Симеон Омнис, господин Натал Луго, Јован Љубић и други.

Препис (сљедеће исправе) је извршен са друге јавне и аутентичне исправе снабђевене печатом св. Марка и власторучним потписима ниженаведеног пресвијетлог господина Јакоба Фоскаринија, генералног провидура за Далмацију и Албанију, и Алвиза Ландо, његовог секретара

МИ ЈАКОБ ФОСКАРИНИ ГЕНЕРАЛНИ ПРОВИДУР

Вјерни господин Недјељко пок. господина Јована Миковића, сада настањен у Сплиту, изјавио нам је да потиче од паштровских племића, показавши нам о томе званичну исправу издату од много поштованог господина ректора и провидура которског 4 априла 1570 године. Замолио нас је да — пошто су Паштровићи на основу старих повластица, које су им потврђене од Преведрог Господства, ослобођени од реалних и персоналних терета и дажбина, као што проистиче из одредаба показатих Нам привилегија — Ми наредимо коме треба да се према њему поступа у свим мјестима како се поступа са осталим паштровским племићима, како у било којој прилици не би био узнемираван или ометан од било кога у погледу речених повластица и ослобођења.

Пошто његов захтјев сматрамо правичним и оправданим, а видјевши и размотривши речене привилегије, сагласно намјерама Преведрог Господства, ауторитетом Нашег Магистрата, извршавајући одредбе ових привилегија, овом терминацијом наређујемо свим ректорима, намјесницима и претставницима Његове Преведрости у Далмацији и Албанији да у свакој будућој прилици морају како у погледу ослобођења од реалних и персоналних терета, тако и у погледу ослобођења од плаћања царина, поступати према реченом господину Недјељку на начин како се поступа према осталим Паштровићима, и да му не оспоравају, нити дозволе другима да му оспоравају, речене привилегије.

Захтијевамо да ово што смо наредили буде неповредиво извршено.

У вјеру чега итд.

Задар, 8 августа 1571

Мјесто печата св. Марка

Јакоб Фоскарини, генерални провидур
Алвизе Ландо, секретар

**Регистрација горње терминације у Сплиту
ДАНА 13 АВГУСТА 1571 ГОДИНЕ**

Пред одличним господином Андријом Микиел, по преведром дуждевом господству, веома часним кнезом и капетаном Сплита и његовог дистрикта, који је уредовао изјутра у уобичајено вријеме, на обали овог града, приступи господин Недјељко Миковић и приказа Његовом пречасном господству горњу терминацију пресвијетлог господина генералног провидура за Далмацију и Албанију, којом га је, на основу привилегија датих Паштровићима, Његово пресвијетло господство ослободило од свих реалних и персоналних терета и плаћања царине, па затим затражи да речена терминација буде регистрована у списима канцеларије и да се њене одредбе извршавају.

Пошто је Његово пресвијетло господство саслушало гореречени захтјев и видјело предњу терминацију, наредило је да иста буде регистрована у списима канцеларије ради дужног поштовања њених одредаба и наложило је извршење исте у свему и по свему како је у њој назначено, и то на најбољи начин итд.

Антун де Francisiscis из Кофра, судски канцелист Сплита, по наредби итд.

Овдје слиједи потпис господина Андрије Транквили, јавног нотара општине Шибеника, са овјером прејасног господина Гаврила Емо, кнеза и капетана Шибеника, снабђевеном и потврђеном печатом св. Марка.

Ја Трифун де Пратис Бранкиен (!), по светом апостолском и Општине шибенске овлашћењу, јавни нотар, и прејасног господина Гаврила Ема, пречасног кнеза и капетана Шибеника, канцелист, све горенаведено вјерно преписах и у овој званичној форми редиговах из аутентичних докумената, писаних што на пергамену, што на папиру, и снабђевених печатом св. Марка; те, пошто сам додао своје име, презиме и свој нотарски знак, потписах се. Ово сам извршио на молбу и тражење господина Андрије, сина пок. Дамјана Режевића из Паштровића, о чијем идентитету ми је пружио доказе господин Стефан Паштровић, трговац и становник Шибеника.

**МИ АЛВИЗЕ ГРИМАНИ ПО ПРЕВЕДРОМ ДУЖДЕВОМ ГОСПОДСТВУ
ГЕНЕРАЛНИ ПРОВИДУР ДАЛМАЦИЈЕ И АЛБАНИЈЕ**

Од нашег вјерног поданика господина Стефана Бечића, паштровског племића, сада настањеног у Шибенику, би Нам изјављено да се — и поред тога што су Паштровићи према својим старим повластицама, које им је потврдила Млетачка Република, слободни и ослобођени свих реалних и персоналних терета као и плаћања царине, као што то проистиче из одредаба тих привилегија и одлука донесених у циљу њиховог извршења од стране разних пресвијетлих млетачких магистрата, а потврђених од пречасних ректора у Далмацији — противно одредбама ових при-

вилегија и ослобођења, њему намећу разни терети од стране пречасног кнеза и капетана Шибеника. У вези с тим он нас је замолио да изволимо наредити реченом пречасном кнезу и његовим насљедницима и свакоме коме треба да се према њему у сваком мјесту мора поступати као што се поступа према осталим нашим племенитим Паштровићима, те да се не дозволи да ико буде узнемираван или ометан у коришћењу својих привилегија и ослобођења.

Због тога, сматрајући да је његова молба праведна и умјесна, видјевши и размотривши речене привилегије и гореречене одредбе, као и једно наређење исте садржине које је издао пре- свијетли Наш претходник Фоскарини 8 августа 1571 године племенитом господину Недјељку Миковићу из Паштровића, а у складу са жељом Дуждевог Господства, овлаштењем Нашег магистрата, извршавајући одредбе ових привилегија, **овом нашом** терминацијом наређујемо свим пречасним ректорима, намјесницима и претставницима Његове Преведрости у Далмацији и Албанији, а нарочито пречасном кнезу и капетану Шибеника, да не смију наметати никакав терет било реалан, било персоналан реченом господину Стефану Бечићу, и да морају колико се односи на ослобођење од реалних и стварних терета као и на ослобођење од плаћања царина поступати према реченом господину Стефану као што се поступа према другим племићима речене „нације“ Паштровића, те да му не оспоравају нити дозволе другима да му оспоравају речене привилегије, већ да од свих исте буду неповредиво поштоване и извршаване, као што је праведно и различно, како у односу на Бечића, тако и у односу на све друге паштровске племиће.

У вјеру чега итд.

Задар, 9 фебруара 1573 године.

Мјесто печата св. Марка.

Алвизе Гримани, генерални провидур
Иван Крститељ Миледоне, помоћник итд.

Ја Трифун де Продис (!), канцелист пречасног господина Габријела Ема, пречасног кнеза и капетана Шибеника, замољен од господина Андрије пок. Дамјана Режевића из Паштровића, племића, о чијем идентитету ми је пружио доказ господин Стефан Паштровић, трговац у Шибенику, из другог аутентичног документа изврших овај препис и редиговах у овој званичној форми итд.³⁹

³⁹ Наредни препис је уствари дословно поновљена предња Гриманијева терминација, али са датумом 9 фебруара 1575 године. Очито је да се ради о истој терминацији, па је стога и не доносимо. И у препису Б ова је терминација двапут регистрована са истом разликом у датирању.

САНИТЕТ ЗА МОРНАРЕ. ДАНА 15 ДЕЦЕМБРА 1575

У уреду пречасних провидура Уреда за здравство појавио се Лука Радов Паштровић и затражио је да, пошто су му прављене сметње због морнара, њихова пресвијетла господства изволе ослободити га тих сметњи с обзиром на гореречени (!) привилегиј.

У вези са овим захтјевом његова господства ослободише горереченог Луку и друге Паштровиће у овој ствари.

Алвизе Корнер, провидур
Отавијан Донадо, провидур
Андрија де Комитибус, нотар.

ДА ПАШТРОВИЋИ НЕ БУДУ ОБАВЕЗНИ ПЛАЋАТИ ЈЕДАН СОЛАД
ПО ЛИРИ ПЕТОРИЦИ САВЈЕТНИКА ЗА ТРГОВИНУ
ДАНА 31 ЈУЛА 1581

На тражење надзорника магазина на „морској царини“ било је наређено од стране пречасне господе Петорице савјетника за трговину господину Јеролиму Морелу, писару „Изванредног“ уреда на Риалту, да наплати један солад по лири на трговачку робу која је доведена бродом господина Николе Паштровића, патруна и сувласника, који је брод допутовао из Љеша. Против овог наређења је устао речени сувласник брода, тврдећи њиховом пречасном господству да он не би требао бити изложен том плаћању из више разлога које је истакао, а који су наведени и у његовим привилегијама. Овоме се супротставио господин Камил Марангон, надзорник речених магазина, са својим адвокатом, износећи оне разлоге које је хтио „да каже и приложи“.

Пошто су оба двије странке исцрпно саслушали, њихова пречасна господства су пришла гласању. Гласови у бијелој кутији требали су одлучити да именовани мора платити реченим надзорницима један солад по лири на трговачку робу са његовог брода, а у зеленој да не мора платити. По пребројавању гласова би установљено да је један глас био „за“ у бијелој кутији, а четири противна гласа у зеленој, и тако је именовани ослобођен тог плаћања.

Потписи: Александар Зорзи, Франческо Марија Малипијеро, Зуане Корнер, Томо Морозини, Иван Крститељ Кверини, савјетници за трговину.

Потврђивање привилегија

ПЕТАР ЛАНД ПО МИЛОСТИ ВОЖЛОЈ ДУЖД МЛЕТАЧКИ

Свима којима овај Наш дукал буде уручен стављамо до знања да је данас од Наших савјетника одлучено како слиједи:

Појавили су се пред Нашим Господством веома вјерни Јован Стефанов, Никола Радов, Стефан Поповић и Ђуро Лукин, па-

штровски посланици, понизно износећи да им привилегије које им је дало Наше Господство нијесу поштоване од ректора и наших магистрата у овом граду, Далмацији и Албанији. Због тога су замолили Наше Господство да изволи потврдити речене привилегије и да изјави да нико од Паштровића не буде подврђаван било којем терету у свим крајевима и мјестима наше државе, као и у славном граду Венецији.

С обзиром на наведено би одлучено да сви Паштровићи буду ослобођени свих врста терета у свим крајевима и у свим мјестима наше државе, као и у славном граду Венецији, нарочито их препоручујући, као вјерне и заслужне поданике наше државе, свим ректорима и магистратима Нашим.

Дано у Нашој дуждевој палати дана 1 априла 1593 (!)

Јакоб Видуа, дуждев нотар

Да се Паштровићима ослободе залози за трговачку робу и да се царинске пропуснице огласе поништеним. Препис извршен са исправе која се налази код повјереника за царинске пропуснице при Каштелима

ДАНА 18 МАЈА 1605 У ВИЈЕЋУ

Наређује се писару и надзорнику двају Каштела, који су одређени да испуњавају царинске пропуснице потребне за увоз било које врсте робе доvezене морем, да с обзиром на повластице које је Наше Господство давно дало и више пута потврдило у апелационом поступку против цариника овог града нашим веома вјерним Паштровићима, морају од њих узети залог или „знак“ за доказ да је трговачка роба њихове припадности, а не других, који залог или знак, кад буду донијели царинску пропусницу, коју ће издати цариник без наплате царине с обзиром да се ради о трговачкој роби Паштровића, мораће им бити повраћен с обзиром на дату сагласност цариника за вино, за масноће и за житарице, као што је изјавио Франческо Тревизан, гласник.

Потврђивање привилегија

МИ ИВАН БЕМБО, ПРОКУРАТОР, ПО ПРЕВЕДРОЈ МЛЕТАЧКОЈ РЕПУБЛИЦИ ВРХОВНИ КОМАНДАНТ МЛЕТАЧКЕ МОРНАРИЦЕ

Пошто смо видјели разне повластице и одлуке издате од Пресвијетлог Господства веома вјерним Паштровићима, које указују на заслуге тог народа према Републици, и пошто су Нас они замолили да им посвједочимо њихову приврженост и вјерност, као и да наредимо поштовање њихових повластица, стављамо до знања свакоме који буде видио ову нашу терминацију да су горечени Паштровићи веома вјерни поданици Његове Преведрости, која их много цијени, и наређујемо свим надлежним органи-

ма да им неповредиво поштују све њихове привилегије, дозволе и права, будући да је то жеља Његове Преведрости.

У вјеру чега итд.

Дана 3 јуна 1607.

Иван Бембо, врховни командант млетачке морнарице
Јакоб Ђирардо, секретар

Царина на вино

СЛАВА БОГУ. ДАНА 24 ОКТОБРА 1608 ГОДИНЕ

Пресвијетла господа, господин Никола Марчело, господин Антун Липомано, господин Доменик Контарини и господин Јеролим Трон, часни чиновници царинског уреда за вино — пошто су саслушали Луку Медина, Паштровића, који је на основу веома широких повластица које имају веома вјерни Паштровићи затражио да се његова царинска пропусница „Каштели бр. 335“ коју су издали „деветорица старјешина за вино“ огласи поништеном пошто је поднио аутентично свједочанство од пресвијетлог господина начелника Будве, којим се свједочи да је под заклетвом дат исказ да је вино о коме је издата царинска пропусница у Каштелима са територије и власности Паштровића, као што је случај и са осталим стварима наведеним у реченом свједочанству; и пошто су чули изјаву садашњег закупника царине, који је казао да се он што се тиче његовог интереса задовољава да се речени Паштровић користи ослобођењем за онај дио вина за који ће се заклету да потиче од њихових „прихода“, али за онај дио који је он купио, како је назначено у реченом свједочанству, да тражи да плати царину — призвавши име Христа од кога потиче итд., сва четворица одлучише, пошто је све вино назначено у горереченом свједочанству из Будве паштровског поријекла, иако је један дио тога вина купљен у другим крајевима од реченог Луке Медина, с обзиром да је он исто тако Паштровић, да се поништи гореназначена његова царинска пропусница „Каштели бр. 335“, као што се то обичава чинити са другим царинским пропусницама Паштровића.

Да се региструје, саопшти итд.

Јеролим Валерио, нотар Царинског уреда за вино

Поводом лучке пристојбине (ancoraggio)

ДАНА 8 МАРТА 1611 ГОДИНЕ

Пошто су пресвијетла господа Андрија Миното, Лоренцо Венијер и Јустинијан Антун Беленго, провидури, Марин Донадо и Аурелио Брагадин, патруни Арсенала, саслушали господина Дамјана пок. Ђура Борицу, Паштровића, сувласника једног брода, саграђеног у Каорле, и названог „San Francesco di Paola“,

који је затражио да буде ослобођен од плаћања лучке пристојбине за сидриште и то према одредбама његових привилегија, као и с обзиром да није никада раније платио речену пристојбину; и пошто су саслушали државног адвоката и наплаћивача речене таксе, који су истакли своје разлоге, и на крају видјевши и прочитавши речене привилегије, — приступише гласању⁴⁰ на начин да гласови у бијелој кутији ослобађају Медина од плаћања пристојбине за сидриште.

Бијела кутија — „за“:	3 гласа	4 гласа
Зелена кутија — „против“:	0 гласова	1 глас
Црвена кутија — „неодлучни“:	2 гласа	1 глас

И би одлучено да буде ослобођен.⁴¹

ДАНА 5 АВГУСТА 1611 ГОДИНЕ
ПРЕПИС ИЗ РЕГИСТРА КОЈИ СЕ НАЛАЗИ У УРЕДУ
»MESSETARIA«, ГОРЊЕГ ДАТУМА

Пресвијетла господа при Messetaria-и и то Франческо Капело, Иван Франческо Гримани и Павле Контарини, саслушавши с једне стране господина Дамјана Ђурова Бурицу из Паштровића, који тражи да с обзиром на његове повластице, које је издао пресвијетли Сенат, а које га ослобађају сваког плаћања, као што је у самим повластицама назначено, буде ријешен и ослобођен плаћања Messetaria-е, што од њега захтијева господин Цезар Феро, цариник, којој Messetaria-и је подложна марцилијана⁴² коју је речени господин Дамјан продао господину Крститељу Грасију за 700 дуката, укључивши и бродску опрему, како то проистиче из исправе коју су заједнички сачинили, и то само за његов дио; и с друге стране господина Цезара Феро, цариника, који каже да тражено ослобођење не би требало прихватити, већ напротив да се речени господин Дамјан обавезе на исплату, — ослободише реченог господина Дамјана од реченог плаћања messetaria-е колико се односи на његов дио, који би иначе као продавац морао платити.

Хорације де Векис, нотар Уреда messetaria-е.

За мјесто на обали
СЛАВА БОГУ. ДАНА 23 НОВЕМБРА 1611

Пресвијетла господа вијећници и службеници Уреда за воде у отсуности пречасног Валијера, службеника, саслушавши са

⁴⁰ Гласало се двапут, као што се то види из ниженазначених резултата.

⁴¹ Ову одлуку је приказао истом магистрату, свакако и у исту сврху, Марко Медин 25 маја 1642 год.

⁴² Правилније »Marslliana«, брод са четири катарке, изразито великим предњим дијелом и крмом четвртастог облика. Његова носивост је око 140 тона.

једне стране Далматинце са њиховим адвокатом, који траже да се опозове одлука од 27 прошлог октобра, која је донесена на тражење Паштровића, из више њихових разлога и узрока, које су навели и приложили, а са друге стране господина Дамјана Ђурова и Андрију Зентилезу и другове, Паштровиће, са њиховим адвокатом, који су тражили да, из више њихових разлога и узрока наведених и приложених, речена одлука треба да буде потврђена; и пошто су отишли на лице мјеста, гдје су видјели и брижљиво размотрили све што је потребно, — предложише гласање у бијелу гласачку кутију, наиме да обала од »Pallada« до других »Pallada« које су при »ponte de Schiavoni«⁴³ буде мјесто за пристајање паштровских бродова, с тим да се и Далматинцима дозволи да, пошто се прво буду смјестили паштровски бродови, могу пристати уз ову обалу, у случају да и за њих буде било мјеста.

Антун Пизани, нотар Уреда

MESSETARIA. ДАНА 3 НОВЕМБРА 1618 ГОДИНЕ

Пресвијетла господа за messetaria-у пошто су са једне стране саслушала господина Дамјана Ђурова Паштровића који тражи да буде ослобођен од плаћања messetaria-е за један брод који је он купио од господина Лоренза Стефанова из Хвара 30 прошлог октобра за 664 дуката, како проистиче из уговора који су сачинили, и то само за његов дио с обзиром на његове повластице и ослобођења као и на основу једне терминације од 5 августа 1611 године, а са друге стране господина Цезара Феро који је казао да се учини правда, — одлучише да се речени господин Дамјан ослободи плаћања messetaria-е за речени брод, и то само за његов дио, с обзиром на речене привилегије.

Хорације Векис, нотар Уреда за messetaria-у.

У ствари службеника Царинарнице.

ДАНА 11 МАЈА 1624 ГОДИНЕ

Пред пресвијетлом господом Петорицом савјетника за трговину Марко Николе Медин из Паштровића, потрун галиона⁴⁴ „Santa Maria de grazia“, колико у име своје, толико и у име других патруна бродова из Паштровића, затражио је да, на основу њихових досад увијек важећих привилегија, буду и да се сматрају ослобођени свих врста терета и намета по било којем тра-

⁴³ Ради се о оном дијелу обале у Венецији који се и данас назива »Riva degli Schiavoni«. Негдје на средини овог дијела обале, на самој ивици, и данас се читају у камену уклесана слова: PASTROVICHIO.

⁴⁴ Брод на једра (не и на весла) високог бока, са три или четири моста. Тим именом су се називали и шпански ратни бродови који су сачињавали „индиску флоту“, као и бродови њене пратње, без обзира на врсту и носивост.

жењу службеника царинарнице и „Изванредног“ уреда, изузев само провизије која припада судијама „Изванредног“ уреда из наслова наплате таксе „polo“.

Саслушавши овај захтјев и пошто су видјели њихове привилегије, Њихова пресвијетла господа донијела су одлуку у складу са овим захтјевом и наредила су да се о истој обзване службеници Царинарнице и „Изванредног“ уреда.

Потписани су: Пасквал Чикоња, Франческо Морозини и Зуане Капело. Пелегрин Мараџи, секретар

ДАНА 25 МАЈА 1624 ГОДИНЕ.

Горња терминација приказана је Уреду од стране господина Марка Медина ради брисања његовог јамства и враћања одговарајућег залога.

Ослобађање од плаћања царине на житарице.

Пресвијетла господа Даниел Диједо, натпровидур, Иван Долфин, Јеролим Корнер и Тадија Градениго, провидури за житарице, пошто су са једне стране саслушали господина Петра Медина из Паштровића који је из више разлога, а нарочито на основу својих привилегија, затражио да Њихова пресвијетла господа донесу одлуку којом се ослобађа од плаћања царине за 800 стара пшенице коју је он из Албаније, на својој фрегати,⁴⁵ донео у овај град (Венецију) са царинском пропусницом издатом у Каштелима 19 прошлог априла под бројем 153; и са друге стране цариника, који је заступао интересе царине, и који је казао да гореречени господин Петар Медин треба да плати царину за 800 стара пшенице коју је донео као горе; те пошто су видјели гореречене привилегије Паштровића, — донесоше одлуку у складу са захтјевом господина Петра Медина и наредише да иста буде регистрована.

Данил Диједо, натпровидур за житарице
Иван Долфин, провидур за житарице
Јеролим Корнер, провидур за житарице
Тадија Градениго, провидур за житарице

Ђорђе Барбариго, нотар.

ОСЛОБАЂАЊЕ ОД ПЛАЋАЊА ЦАРИНЕ НА ДРВО.
ДАНА 22 АПРИЛА 1644 ГОДИНЕ.

Пошто су пресвијетла господа Андрија Соранцо и Петар Липомано, часни провидури за дрва, саслушали вјерне Паштровиће Николу Маркова и Јована Маркова, који су од Њиховог пресвијетлог господства затражили да буду ослобођени од плаћа-

⁴⁵ Брод издуженог облика на једра и весла са једном палубом испод које се налазе отвори за весла.

ња царине за дрво, од њих, патруна, доведено у овај град, колико за ово путовање, толико и за сва друга која они, патруни, убудуће буду извршили довозећи дрво у Венецију; и пошто су видјели гореречене (!) привилегије, као и разне терминације издате од разних магистрата — одлучише да доведено дрво има бити ослобођено од царине, као и дрво које буду убудуће довозили, али под условом да то дрво буде посјечено у складу са законским заштитним одредбама, о чему ће убудуће морати приказати докуменат издат од ректора за чије територије буду извозили дрво.

Андрија Соранцо, провидур

Петар Липомано, провидур

Петар Факинели, нотар Уреда за дрво.

Пресуда о ослобађању од плаћања царине на свињско месо
у Крфу

КРФ, ДАНА 17 АПРИЛА 1645 ГОДИНЕ.

Пресвијетли господин провидур и капетан, пошто је са једне стране саслушао многопоштованог господина Матију Бифаца, који је у име капетана Петра Бечића затражио да остану на снази привилегије које је пресвијетли Сенат дао Паштровској општини, као што проистиче из дукала од 20 децембра 1481 године, према којим привилегијама речени Бечић није обавезан платити царину за свињско месо које је извезао из Паштровића, као што се види из потврде издате 7 текућег априла од пресвијетлог господина будванског начелника, и довезао у овај град; и са друге стране поштованог господина Матију Квартано, закупника „велике царине“ овог града, који је затражио своју царину на основу царинских одредаба, истичући да су исту раније други Паштровићи плаћали, као што из књига гореречене царинарнице проистиче; те пошто је видио речене привилегије и темељито процијенио наводе једне и друге стране, назвавши име Христа од кога итд., — одбио је захтјев горереченог Квартана с обзиром на гореречене повластице за које, у складу са државним интенцијама, захтијева њихово извршење.

Иван Дамиани, потканцелар

TERNARIA ЗА УЉЕ.

ПРЕПИС ИЗ РЕГИСТРА КОЈИ СЕ НАЛАЗИ У МАГИСТРАТУ-ПРЕЧАСНЕ И ПРЕСВИЈЕТЛЕ ГОСПОДЕ РЕВИЗОРА И ОДРЕЂИВАЧА ЦАРИНА.
ДАНА 7 ЈУНА 1646 ГОДИНЕ

Пречасна и пресвијетла господа ревизори и одређивачи царина, пошто су саслушали с једне стране господина Фрања Паштровића, који је на основу привилегија датих народу Паштровића затражио да буде ослобођен било којег па и ситног плаћања „Тернарији“ за уље и да му буде ослобођена јамчевина на-

метнута му од господина Јакоба Аскарелија и то да не сноси икакав терет или издатак; и с друге стране реченог Аскарелија, који је казао да, иако су Паштровићи ослобођени плаћања царине, нијесу ослобођени и од плаћања речених ситних трошкова, показавши притом терминацију магистрата речене тернарије која је била донесена приликом једног сличног случаја, — приступише гласању са предлогом да гласови у бијелој гласачкој кутији одлучују за ослобођење јамчевине без наплате икаквих трошкова, у зеленој да се плате ситни трошкови и поред тога што су Паштровићи ослобођени (од плаћања дажбина), а у црвеној да се констатују уздржани гласови. Предлог би изгласан у бијелој гласачкој кутији.⁴⁶

Андрија де Броло, секретар

Да се за вино не плаћа царина.

ДАНА 4 ЈУЛА 1646 ГОДИНЕ

Пресвијетла господа Алвиз Минио, Јеролим Кверини, Петар Габриели, Никола Ђусто и Филип Балби, часна господа за царину на вино, пошто су са једне стране саслушали господина Јосипа Тесту из Паштровића, који је затражио да се, у складу са властима датим Паштровићима, огласи неважећом царинска пропусница „Треviso бр. 749“; и с друге стране племенитог човјека господина Сципиона Бензона, адвоката, правног заступника овог Магистрата, који је казао да се тражењу не може ни најмање удовољити с обзиром да вино назначено у реченој царинској пропусници не потиче из Паштровића и његове територије, — пресвијетли господин Филип Балби, с обзиром да речено вино није доведено из горепоменуто територије, предложио је да буде подвргнуто плаћању царине.

Бијела гласачка кутија — „да“ 5 гласова

Зелена гласачка кутија — „не“ 0 гласова

Црвена гласачка кутија — „уздржани“ 0 гласова

Предлог је изгласан у бијелој гласачкој кутији.

Филип Балби за царину на вино.

Михаил Гата, нотар.

Апелација против горње пресуде.

Препис из регистра пресвијетле господе управника прихода.

ДАНА 24 ОКТОБРА 1646 ГОДИНЕ

Пресвијетли господин Јеролим Наве, адвокат, заступник господина Јосипа Тесте, Паштровића, жали се и подноси призив

⁴⁶ Није наведен резултат гласања по гласачким кутијама, али то не мора да значи да је предлог био једногласно прихваћен, јер се и у случају постигнуте једнодушности обичавао приказати резултат гласања по утврђеном прегледу. Вјероватно је у овом случају преписивач омашком изоставио тај преглед.

против одлуке, односно пресуде, Магистрата за царину на вино, донесене против реченог Тесте 4 прошлог јула, јер да је противзаконито донесена на његову штету из разлога итд.

ДАНА 31 ОКТОБРА 1646 ГОДИНЕ

Пресвијетла господа управници прихода, пошто су саслушали странке, сви тројица сагласно поништише гореречену пресуду с обзиром да је вино назначено у царинским пропусницама „Треviso бр. 749“ и „Монселиче бр. 594“ за употребу реченог пречасног Тесте и његове породице, и то с обзиром на паштровске привилегије и изражене оцјене у корист ових привилегија.

Њихове пресвјетлости су све добро размотриле итд.

Марин Маркин, нотар.

ДАНА 3 ДЕЦЕМБРА 1646 ГОДИНЕ

Пресвијетла господа Петар Габриел, Рајмунд Грити и Никола Ђусто, у вези предње пресуде пресвијетле госпoде управника прихода, одлучише да се царинске пропуснице „Треviso бр. 749“ и „Монселиче бр. 594“ огласе поништеним с обзиром да су садржане у реченој пресуди.

Никола Ђусто при царини на вино.

Михаил Гата, нотар при царини на вино.

НАЛОГ КАПЕТАНА ПАДОВЕ.

ДАНА 9 ФЕВРУАРА 1650 ГОДИНЕ

Пресвијетли и прејасни господин Капетан, пошто је видио привилегије и ослобођења веома вјерног народа Паштровића, издао је налог да му⁴⁷ се изда ниженаведено наређење — како је извијестио гласник Миото.

ИВАН ГРИМАНИ ВИТЕЗ И КАПЕТАН

На основу привилегија издатих од пресвијетлог Сената 7 (!) марта (!) 1424 веома вриједном народу Паштровића, које су потврђене у разним временима, а сада замољени од велечасног свештеника Јосипа Тесте, Паштровића, па према томе и припадника реченог краја, наређујемо свим цариницима и свим трошаринским службеницима овог града (Падове) и округа да га не смију узнемиравати ни присиљавати на плаћање царине и трошарине, како за његове продукте, тако и за трговачку робу, већ да га пуне да слободно пролази, продаје и купује у и изван овог града и Каштела овог падованског округа — и то по нашој одлуци.

Из државне канцеларије са листа 111.

⁴⁷ Свакако неком Паштровићу.

ИЗБРИСАНО ДУГОВАЊЕ ПРЕМА ЦАРИНСКИМ ПРОПУСНИЦАМА
ЗА ВИНО

ДАНА 12 ЈУЛА 1651 ГОДИНЕ

Пошто су Стефан Марков, Никола Јованов и Јован Николин, из Грбља, сви ослобођени и привилеговани као потомци (!) Паштровића — дужници овог Уреда из наслова царинских пропусница за вино, које се пропуснице налазе у овом Уреду — појавили су се пред пресвијетлом господом Иваном Соранцо и Петром Валијером, провидурима овог Уреда, чији је трећи провидур отсутан, и нарочито су од њих затражили да их се ослободи дуговања, тврдећи да нијесу обавезни плаћати никакву царину, као што проистиче из привилегија које им је дала Његова Предрост.

Пошто су њихова пресвијетла господа добро размотрила ове привилегије, одлучише да их ослободе реченог њиховог дуговања, као ослобођене од плаћања свих царина, и наредише да се о овоме изда званична исправа и да се региструје ово њихово ослобођење у званичним књигама Уреда.

Иван Соранцо, провидур

Петар Валиер, провидур

Себастијан Венаљиц, нотар Уреда.

НАРЕДБА НАЧЕЛНИКА МОНСЕЛИЧЕ
МИ АЛВИЗ ПРИУЛИ НАЧЕЛНИК ИТД.

С обзиром на привилегију коју је пресвијетли Сенат (!) марта (!) 1524 (!) године дао веома вјерном народу Паштровића, а која је у разним временима потврђена, а нарочито 17 (!) августа 1648⁴⁸. веома вјерним Грбљанима, као што то проистиче из (одговарајућег) дукала, којом привилегијом, поред осталог, уживају ослобођење од свих царина и других дажбина, колико за њихове производе, толико и за сву осталу трговачку робу без изузетка, а у складу са другим одлукама; пресвијетлог господина Ивана Гримани, капетана Падове од 9 фебруара 1650 године и пресвијетлог Николе Капело, такође капетана, од 24 јула 1654, — наређујемо свим цариницима ове покрајине да чим виде ову нашу одлуку морају испунити све врсте царинских пропусница без наплате икаквих трошкова пречасном дон Јосипу Теста, Паштровићу, а нарочито вратити му сваки залог који би он био положио из наслова тражене царине — и то на основу његове речене привилегије, коју слободно ужива у држави Преведрог Господства.

⁴⁸ 14 августа 1648 г. Вијеће умољених је потврдило друго поглавље грбљских привилегија, издатих 23 јула 1647 године. Ово друго поглавље се односи на ослобођење Грбљана од плаћања царине и других дажбина на трговачку робу њихове својине. Према томе, „нарочито“ потврђивање од 17 (!) августа 1648 године не односи се на потврђивање паштровских већ грбљских привилегија.

Ову наредбу ће извршити сваки цариник под пријетњом казне изгнанства, затвора и других казни према (Нашој) одлуци.

У вјеру чега итд.

Монселиче, 17 октобра 1655 године.

Алвиз Приули, начелник

Помоћник судског канцелисте по наредби.⁴⁹

Дозвола намјесника из Удине за продају уља без наплате царине.

НИКОЛА ВЕНИЕР, НАМЈЕСНИК ПОКРАЈИНЕ ФРИУЛИ⁵⁰

Пошто смо видјели одлуку пресвијетле господе ревизора и одређивача царина од 7 јуна 1646 године, којом се одобрава Паштровићима да могу продавати уље без плаћања царине и других дажбина, а пошто је патрун Димитрије Роза из Паштровића положио заклетву да је уље које су они (!) довели — као што је то наведено и у дозволи коју је издао пресвијетли господин Алберт Барбаро, будвански начелник — производ провинције паштровске, Ми му издајемо дозволу да може продавати речено уље без плаћања царине и да може уговарати (о продаји) са сваким како у овом граду тако и у овој покрајини.

У вјеру чега итд.

Удине, 6 децембра 1655 године.

Никола Вениер, намјесник

Преписао и потписао помоћник судског канцелисте.⁵¹

Наређење начелника Монселиче да се издају царинске пропуснице без икакве наплате.

МОНСЕЛИЧЕ, ДАНА 23 ЈАНУАРА 1659⁵² ГОДИНЕ

Пресвијетли господин начелник, уредујући у дворани за суђење, пошто је саслушао свештеника Јосипа Тесте, Паштровића, скупа са пресвијетлим господином доктором Бендом, адвокатом, који су тражили да, на основу привилегија које је Његова Преведрост дала Паштровићима, а које их привилегије ослобађају било каквих дажбина, Његово пресвијетло господство изволи наредити да се реченом велечасном Тести или његовим заступницима издају царинске пропуснице исто онако као што су се раније издавале; и пошто је видио и прочитао дукале Његове Преведрости, а нарочито онај од 17 (!) августа 1648 године, као и одлуке пресвијетле господе Ивана Гримани и Николе Капело, капетана Падове, од 9 фебруара 1650 и 24 јула 1654, — одлучио

⁴⁹ Недостаје имена.

⁵⁰ Фриули је област чији је главни град Удине. Уз назив »Provincia di Udine« сусреће се често назив »Provincia di Friuli« или »Patria di Friuli«.

⁵¹ И овдје недостаје имена.

⁵² По млетачком рачунању, дакле 23 јануара 1670 године.

је и наредио да се горереченом велечасном Тести издају речене царинске пропуснице без икакве наплате.

Био је присутан и господин Андрија Фазал, нотар царинарнице ове покрајине, коме је наређено да региструје ово наређење.

Марко Антун Барбаро, начелник

Помоћник судског нотара по наредби итд.⁵³

КАТАВЕРИ ЗА ПЕДОТУ⁵⁴
ДАНА 30 ЈУЛА 1680 ГОДИНЕ

Пресвијетла господа Доминик Контарини и Франческо Сагрето, часни катавери, у отсуству трећег колеге, пошто су саслушали са једне стране патруна Николу Роза, скупа са његовим извршним адвокатом, који је тражио да — с обзиром на привилегије Паштровића, којима се ослобађају Паштровићи свих терета и дажбина — буде ослобођен казне која је према њему примичена, јер да педоти нијесу у праву будући да је он ослобођен свих плаћања; и са друге стране извршног адвоката Магистрата, који је казао да какве год биле паштровске привилегије, оне не могу утицати на ослобођење од плаћања таксе „педоте“ у Истри из више наведених разлога, па да у овом случају морају бити извршене законске одредбе, на основу којих је износ према новиности (брода) одређен 20 текућег мјесеца; те пошто су назвали име Христа од кога итд., — обојица једнодушно и сложено одлучише да му се, према законским одредбама, изврши наплаћивање казне од 50 дуката, као и да се од њега наплате (административни) трошкови.

Доминик Контарини, катавер

Франческо Сагрето, катавер

Ова одлука је преписана из књиге педота пресвијетлог Магистрата катавера.

Бенето Сарачини.

⁵³ Послије овог наређења начелника Падове поново је преписана, али са погрешним датумом: 8 августа 1661 године, терминација Јакоба Фоскаринија, генералног провидура за Далмацију и Албанију, од 8 августа 1571 године, коју смо раније донијели. И у препису Б ова је терминација двапут преписана; други пут са истом грешком у датуму. Непосредно послје ове терминације такође је поново преписана раније донесена одлука Магистрата ревизора и одређивача царина од 7 јуна 1646 године, али са погрешним датумом: 7 јуна 1676 године. У препису В је поновљена и ова одлука са истом грешком у датуму.

⁵⁴ Педота је такса која се плаћала за пилотирање бродова по христовим релацијама, а педот је сам пилот, па и орган за наплату те таксе. Види и мој чланак „Одредбе о поморству у Которском статуту“, објављен у Годишњаку Поморског музеја у Котору, бр. VI, стр. 178.

Призив против горње одлуке
ДАНА 1 АВГУСТА 1680 ГОДИНЕ.

Господин Томо де Franciscis у име патруна Николе Роза из Паштровића жали се и подноси призив против одлуке, или терминације поштоване господе катавера која је донесена против њега а у корист реченог магистрата дана 30 прошлог јула, јер да је иста неправилно, неправедно и погрешно донесена.

ДАНА 23 АВГУСТА 1680 ГОДИНЕ

Пресвијетла и многопоштована господа Franciscus Giorgius, Јеролим де Мусто и Петар Молино, часни Auditores Veterum⁵⁵ пошто су саслушали странке, тојест изврсног господина (адвоката) Ивана Крститеља Солдадини, са једне, и изврсног (адвоката) Виктора Зукато са друге стране, пресудише да се речени спор препусти пресвијетлом Савјету дванаесторице (Collegium de duodocim, Collegio de' dodici⁵⁶, и то из разлога што се нијесу могли сложити, наиме пресвијетли Giorgius и Мусто су хтјели поништити пресуду с обзиром на гореречене паштровске привилегије, а пресвијетли Молино је хтио исту потврдити.

Иван Доминик Зербина, помоћник канцелисте пресвијетлог уреда »Auditores Veterum«.

Одлука Сената која се односи на ослобађање од плаћања извозне царине.

У ВИЈЕЋУ УМОЉЕНИХ⁵⁷. 31 АВГУСТА 1680

Пошто је Никола Роза на основу продужења важења повластица датих Паштровићима постигао у Магистрату ревизора и одређивача царина дозволу за извоз 50 миљара дувана без плаћања извозне царине, али пошто су настале неке несугласице, у вези чега се саслушало мишљење гореречених одређивача царина и петорице савјетника за трговину, — би одлучено да се, уколико се гореречени Роза не буде споразумио о продајној цијени са закупцима (дувана), препоручи петорици савјетника за трговину да они нареду извоз овог дувана на уобичајени начин, уз заштиту јавних интереса, као и то да именовани буде ослобођен од плаћања извозне царине, те да крене задовољан.

Бернардо Маркони, дуждев нотар.

⁵⁵ Auditores Veterum су судије цивилног магистрата »Auditor veschio«, који је рјешавао неке спорове у апелацији.

⁵⁶ Једна од старијих млетачких магистратура (касније броји XV чланова), која је рјешавала у посљедњој истанци спорове до 400 дуката.

⁵⁷ Вијеће умољених је исто што и Сенат.

Дозвола петорице савјетника (за трговину) издата у вези
горње одлуке.

ДАНА 4 СЕПТЕМБРА 1680 ГОДИНЕ

Пресвијетла и преузвишена господа савјетници за трговину на основу одлуке пресвијетлог Сената од 31 прошлог мјесеца издали су господину Николи Зора, Паштровићу, дозволу да може извести за Анкону и Сенигаљу⁵⁸ 50 миљара дувана у листу уз ослобађање плаћања извозне царине, са обавезом реченом Рози да у Магистрату поменуће госпoде положи 500 дуката као гаранцију да ће речени дуван стићи у року од мјесец дана у гореречена мјеста.

Наређујемо надлежнима за извозну царину да му издају уобичајену царинску пропусницу.

Никола Вениер, Анђел Морозини и Михаил Фоскарини, савјетници за трговину.

Томо Рудио, секретар⁵⁹

Овај препис привилегија, извршен са једног другог истовјетног преписа овјереног руком пок. господина Франческа Беачиано, млетачког јавног нотара, ја нижепотписани нотар вјерно сам сравнио од ријечи до ријечи ради његовог овјеравања, и његову аутентичност потврђујем својим потписом и својим нотарским знаком дана 8 маја 1685 године.

Мјесто нотарског знака.

Александар Бронзинус, јавни млетачки нотар, аутентичности ради потписах и означих

*

Ја нижепотписани, јавни нотар, тврдим да сам овај препис гореречених привилегија од листа 1 до листа...⁶⁰ закључно извршио из других збирки састављених од истовјетних овјерених (преписа), као што се види из овог који ми је сада поднесен и који ми је подношен у сврху овјере у „многим и разним временима“ од господина Дојма Дујмовића и других племића и друге госпoде из Макарске, те пошто сам га сравнио од ријечи до ријечи, вршим његову овјеру.

У Венецији, 23 априла, субота, индикција 9, година 1746.

Нотарски знак са иницијалима И. Б. Б.

Јосип Бернард Белано, млетачки јавни нотар, син господина

⁵⁸ Нешто сјеверније од Анконе.

⁵⁹ Послије ове одлуке слиједе двије атестације ранијег датума (једна од 23 јула 1646, а друга од 21 октобра 1650) о званичном подношењу неких паштровских исправа, као и једна формула овјере паштровских привилегија, такође ранијег датума (27 новембра 1658).

⁶⁰ Није назначен број.

Јакоба, такође млетачког нотара, аутентичности ради потписах и означих.

Аутентичност паштровских привилегија из млетачког периода није потребно доказивати. Уосталом, у њихову вјеродостојност није нико ни посумњао. Уговор од 4 априла 1423 године, дукал од 17 маја 1428 године, који тај уговор потврђује, затим други дукали и терминације, који и које се односе на потврђивање или примјењивање паштровских привилегија, нијесу само сачувани у књигама паштровских привилегија. Њихови оригинали или савремени овјерени преписи чувају се и данас у млетачком Државном архиву. Ако бисмо пришли сравњивању исправа из ове књиге коју смо користили са изворима у млетачком архиву, ми бисмо могли констатовати само извјесне случајне грешке, као посљедицу недовољне опрезности преписивача. Многе такве грешке преписивача лако је утврдити без икаквог сравњивања и то нарочито уколико се односе на датирање исправа. Очита је омашка напр. у датуму: 20 октобар 1543, који се везује за дукал Франческа Доната. Овај дужд је, наиме, изабран 24 новембра 1545, па према томе није могао поменутог датума издати никакав дукал. Исто тако очита је грешка у датуму дукала Петра Ландо, за који стоји да је издат 1 априла 1593 године, јер је Ландо дуждевао од 1539 до новембра 1545. Али ове и остале хронолошке грешке, као и друге омашке преписивача, у суштини ништа не мијењају и никако не могу претстављати индиције фалсификата. Намјерних грешака, које би утицале на садржај млетачких исправа, у овој књизи паштровских привилегија није могло бити, јер, како смо већ рекли, она је служила као легитимација пред млетачким властима за остваривање у њој садржаних повластица. А те млетачке власти би свако фалсификовање одмах откриле, а тада би мјесто бенефиција слиједиле оштре казне.

Дакле, и поред извјесних случајних грешака, паштровске привилегије остварене под млетачком владавином, а регистроване у овој књизи коју, сматрамо, вриједи објавити, претстављају аутентичну и интересантну документацију о заиста великом повлашћеном положају Паштровића.